

Köper
Säljer
Värderar

Mynt
Sedlar
Medljer

grundat 1893

NOVEMBER-AUKTION

guldmynt, plåtmynt,
en sedelsamling, en medaljsamling...

Får ni inte redan våra kataloger
sätt in 20:- på vårt pg 70 26 86-7

HIRSCH MYNTHANDEL AB

Stureplan 4

114 35 Stockholm

Tel: 08/11 05 56

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 19 företag i tio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under uppropt mot myntförfalskningar – Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:

B. Ahlströms Mynthandel AB
Kungsgatan 28, Box 7662
103 94 Sthlm 7, tel 08-14 02 20

Amneklevs Mynthandel
Skolgatan 20, 602 25 Norrköping
tel 011-10 29 50

Hirsch Mynthandel
Stureplan 4
114 35 Stockholm, tel 08-11 05 56

Karlskrona Mynthandel
Hantverkargatan 11
371 35 Karlskrona, tel 0455-813 73

Malmö Mynthandel
Kalendegatan 9, 211 35 Malmö
tel 040-11 65 44

Mynt & Medaljer HB
Sveavägen 96, Box 19507
104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23

Myntet i Malmö
Stora Nygatan 17, 211 37 Malmö
tel 040-12 99 30

Mynthuset
Biblioteksgatan 5, Box 7049
103 86 Stockholm, tel 08-20 51 81, 20 60 52

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Nybrogatan 36, Box 5132
102 43 Sthlm, tel 08-62 62 61

Norrtälje Mynthandel AB
Tullportsgatan 13, Box 4
761 00 Norrtälje, tel 0176-168 26

Numis Mynt & Frimärkshandel AB
Kaserntorget 6, Box 2332
403 15 Göteborg, tel 031-13 33 45

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 502 31 Borås
tel 033-11 24 96

Peo Mynt & Frimärken AB
Drottninggatan 19, Box 16245
103 25 Sthlm, tel 08-21 12 10

Selins Mynthandel AB
Malmskillnadsgatan 29
111 57 Stockholm, tel. 08-11 50 81

Specie Mynthandel HB
Storgatan 19
574 00 Vetlanda, tel 0383-153 01

Strandbergs Mynt & Frimärkshandel AB
Arsenalsgatan 8, Box 7377
103 91 Sthlm, tel 08-20 81 20

HB Thörnströms Mynt & Sedlar
Apotekaregatan 8 C
582 27 Linköping

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 Göteborg
tel 031-20 81 11

R. Uppgrens Mynthandel
Fågelsångsgatan 5, Box 3075
250 03 Helsingborg, tel 042-11 01 01, 13 67 42

Wallin & Bakos AB
Kungsgatan 4 B 2½ tr, Box 26058
100 41 Sthlm, tel 08-10 00 57, 10 00 58

Håkan Westerlund Mynthandel AB
Vasagatan 42, 111 42 Stockholm
tel 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19507, 104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23

MYNTKONTAKT

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(måndag-fredag kl 10.00-13.00)
Myntkontakt:
Postgiro 42 30 50-4
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

MYNTKONTAKT utkommer den
1 i månaderna februari-maj och
september-december
Prenumeration: helår 75:-

ANSVARIG UTGIVARE
Nils Uno Fornander

REDAKTION

Huvudredaktör:
Lars O. Lagerqvist
Adress: Box 5405

114 84 STOCKHOLM
Tel. kontorstid 08-783 94 20

Biträdande redaktörer:
Madeleine Greijer (program,
föreningar, aktuella auktioner)
Torbjörn Sundquist (annonsering)
Teknisk redaktör
(lay-out & formgivning):
Hans Franzén

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98 (kl 10-13)

Annonspriser exkl moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 200:-
2:a omslagssidan	1 450:-
omslagets 4:e sida	1 800:-
1/1 sida (157×220 mm)	1 200:-
2/3 sida (104×220 mm)	850:-
1/2 sida (157×108 mm)	650:-
1/3 sida (50×220 mm)	450:-
1/4 sida (76×108 mm)	350:-
1/6 sida (50×108 mm)	250:-
1/12 sida (50×52 mm)	150:-

Sista materialdag:
Den 5:e i månaden
före utgivning
Heloriginalt
manus och gärna skiss.
Sändes till Myntkontakt,
adress enl. ovan.

*Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas*

Tryck: Ordfront, Stockholm 1985
ISSN 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Höstprogrammet 1985

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhammsgatan 50 A (riksantikvarieämbetets lokaler). **OBS ny adress!**

Oktober	23	Per-Göran Karlsson, Norrköping, talar om Norrköpingsmynt.
November	20	Ulla Ehrensverd berättar om den nya sedelserien.
December	2-3	Auktion i hörsalen, Historiska Museerna, Stockholm (ingång Storgatan 41). Visning 17-18.10, därefter auktion.
	12	Sedvanliga julfesten med tävling och lotteri.

SNF:s kansli

har postadress Östermalmsgatan 81, 2 tr ö g, 114 50 Stockholm. Telefonsid tid tisdag-fredag 10-13, tel 08/67 55 98, besökstid 10.30-12.30.
Semesterstängt från midsommar till ca 1 september, samt över julhelgen.

Byte av tryckeri

Alla läser kanske inte redaktionsrutan på denna sida så noga varje gång. Vi påpekar därför, att tidningen från föregående nr återgått till Ordfronts Tryckeri i Stockholm. Alla som skriver eller annonserar i tidningen har givetvis nytta av att lägga detta på minnet.

Red.

Hildebrand-föreläsningen

äger rum på Operakällaren (huvudingången, 2 tr) onsdagen den 9 oktober kl 16.00. Föreläsare är som redan nämnts professor Peter Berg-haus, Münster. Han talar om smyckebrakteater (med bilder).

Årsmötesmedaljen

kan beställas till utgången av oktober. Den är avbildad på s 155 längre fram i förra numret.

Samlarmynten

har nu kommit och kan hämtas på kansliet.

Numismatiska Institutionen

Höstseminarierna 1985 hålls kl. 18.30 (precis), som vanligt på Sandhammsgatan 52, Stockholm.

Preliminärt program:

- 4 nov Sceattas och den äldsta nordiska myntningen. Kenneth Jonsson och Brita Malmer.
- 11 nov 1. Lüneburgmyntningen omkring år 1000. Något om stammar och stampfrekvens. Sven Brahme.
2. Aktuell litteratur. Nils Uno Fornander.
- 18 nov Abbasider, samani-der och volgabulgarer. Om stampfrekvens och myntproduktion på några viktigare myntorter. Kjell Brisholm och Gert Rispling.
- 25 nov 1. "Världens mynt". Till 15-årsminnet av en unik utställning i Kungl. myntkabinettet. Brita Malmer.
2. Aktuell litteratur. Nils Uno Fornander.

Arkeologiska Institutionen

vid Stockholms Universitet, Fre-scatti, sal D 220, kl 18.00 (precis)
4 dec Gert Rispling: Samanidiska och pseudosamanidiska mynt

”Hans Majestät Konungens medalj” och dess föregångare 1649-1660

Av Christopher von Warnstedt

Att Carl X Gustaf långt före sin tronbestigning haft insikter om betydelsen av svenska utmärkelse-tecken såsom övertalningsmedel på hög internationell nivå torde framgå av att han, tydligen redan så snart han i januari 1648 tillträtt överbefälet över de svenska trupperna i Tyskland, lät utge en förhållandevis stor (12–13 storleken i Berchs skala), oval medalj med sin bild. Den äldsta versionen bär nämligen endast hans titel som pfalzgreve, inte som svensk tronföljare (Hild. 1, här avbildad som fig 1). Hur den utdelades och till vilka är inte klarlagt beträffande de tidigaste åren. Hur den troligen bars framgår av ett här avbildat porträtt (fig 4) från galleriet på Grips-holm, där en serie målningar visar delegater från den westfaliska fredskonferensen samma år (1648).

Sedan Carl Gustaf året därpå – den 10 mars – valts till svensk tronföljare lät han gjuta en ny medalj med exakt samma bild, men något större (13–14 storleken). Den har både tronföljar- och pfalzgrevetitlarna i omskriften (Hild. 3, här fig 3). Efter tronskiftet 1654 lät han gjuta resp. prägla flera med kungatiteln (troligen främst Hild. 16, se fig 6c; mera härom nedan och om den gjutna, fig 5, som saknas hos Hildebrand). Åtminstone Hild. 16 utgavs uppenbarligen i ganska stor upp-laga.

Intressant nog har en uppställning för åren 1653–1655 över medaljernas utdelning råkat bli bevarad. Den kallas där genomgående ”Kongl. May:ts Medalie aff Guldh”. Hade det inte varit så illa att Carl Gustaf vid tre tillfällen under perioden personligen uthämtat 7+2+2 medaljer skulle vi haft en komplett förteckning på mottagarna – något alldeles unikt för en dåtida guldmedalj. Men kungen talade inte om för skrivaren, vem han tänkte ge medaljerna till, utom sista gången. Skrivaren kunde dock tydligen inte stava till de krångliga utländska namnen och skrev därför bara ”Målaren” resp. ”Målarens broder”.

Den här räkenskapen räcker dock till flera intressanta iakttagelser, som f.ö. stämmer ganska väl med

Fig 1. Karl Gustavs belöningsmedalj som pfalzgreve, sannolikt av G. Pfründt ca 1648/49. Silver, delvis präglad, delvis gjuten (se texten) och cicelerad. Hild. 1. Skala 1:1 (liksom alla följande utom fig 4). Kungl. Myntkabinettet. Foto J. Tamsalu, KMK.

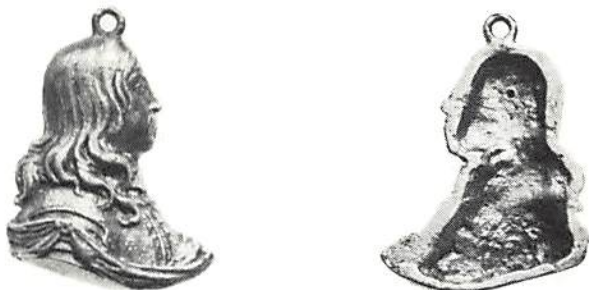

Fig 2. Ensidig variant av föregående, utförd efter åtsidans bildkontur (”Gnadenpfennig”). Hild. 1a. Förgyllt silver. Riksbankens samling. Foto Bengt A. Lundberg, ATA.

Fig 3. Den sällsynta, något större belöningsmedaljen med arvfurstens hela titel på åtsidan. Hild. 3. Efter blyexemplar i Kungl. Myntkabinettet. Gjuten. Foto Nils Lagergren, ATA.

andra forskares rön när det gäller 1600-talets kungliga nådevedermålesutdelningar. Sålunda är det allt överskuggande antalet medaljmottagare utlänningar. Men någon fast norm för vem som borde få medalj fanns inte. Strax före hennes abdikation fick t ex drottning Christinas båda utländska kammartjänare denna medalj, som bara några månader tidigare hade hängts på bl a överhovstallmästaren Herman von Winter. Denne blev kanske i sin tur inte helt lycklig vid anblicken av borgmästaren i Kalmar eller "madam Labores broder" eller ovannämnde "målarens broder" bärande exakt samma utmärkelse, allra helst som den näst sist nämnde brodern hade fått medaljen i guldkedja i motsats till de övriga.

Den finaste versionen av denna medalj fick dock rikskanslern greve Erik Oxenstierna den 25 augusti 1654. Han fick den nämligen besatt med 4 diamanter. Men guldkedja fick han hålla sig med själv.

Den här räkenskapen ger också ett bra exempel på hur bärbara kungliga utmärkelser kunde graderas på den här tiden. Den holsteinska hovstat, som följt drottning Hedvig Eleonora till Stockholm, fick nämligen den 4 december 1654 mottaga följande utmärkelser:

1. ambassadör *Claes von Qualen* och hans vice *Friedrich von Ahlefeld*, konungens "namn" (säkerligen blott namnchiffer) i diamanter, en "diamantboett" (d v s dosa) med konungens porträtt, 1 guldkedja (värd 2.000 riksdaler) samt ett silverhandfat med tillhörande silverkanna (vägande 1.182 lod). Enda skillnaden mellan herrarna var att Ahlefelds tvättutrustning vägde 31 lod mindre än Qualens;
2. hovmarskalken och hovstallmästaren "Hans May:ts medalj i guld" i en kedja värd 500 riksdaler;
3. tre kammarjunkare samma medalj i kedja värd 300 riksdaler;
4. livläkaren, sekreteraren och kammartjänaren samma medalj i guldkedja värd 200 riksdaler.

Räkenskaperna avslöjar vidare att normala gåvor till svenskar var diamantringar, silverflaskor eller silverpokaler, i samtliga fall av högst växlande värde. Pikant nog framgår

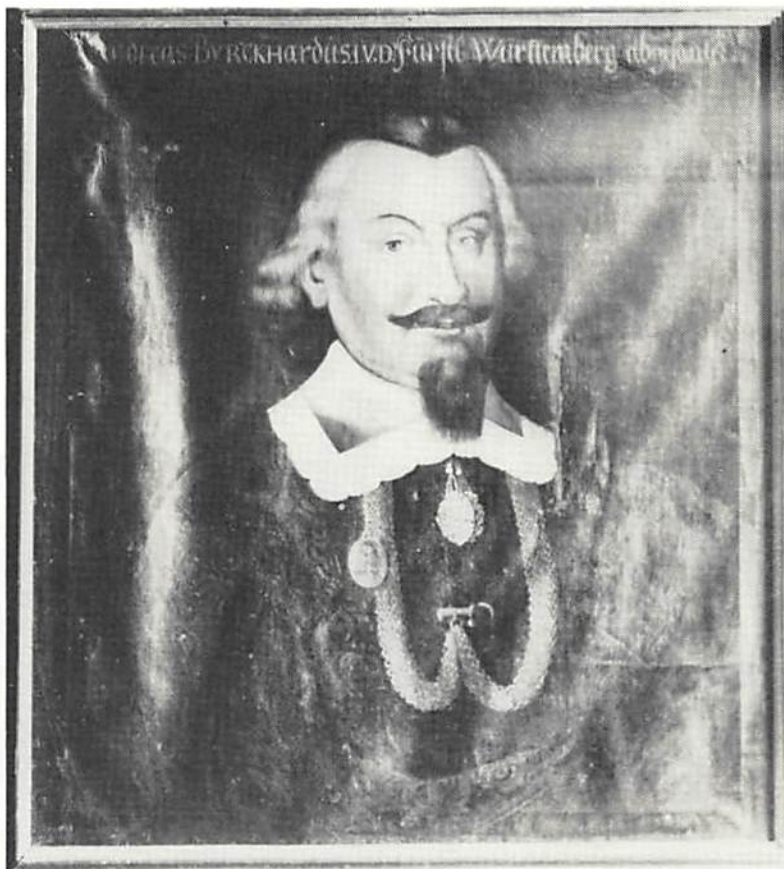

Fig 4. Delegat från Württemberg, utvisande hur miniatyrer och belöningsmedaljer bars under denna tid. Ett av porträtten av fredsdelegaterna 1647–48, vars ansträngningar resulterade i den westfaliska freden, som gjorde slut på 30-åriga kriget. Grips-holms slott. Foto SPA.

Fig 5. Karl Gustavs belöningsmedalj med ändrad titel som konung av Sverige (REX SUECIAE), men samma fränsida och samma porträtt som Hild. 1 (fig 1). Förgyllt silver, gjuten. Kungl. Myntkabinettet, inv.nr 13264. Unik? Foto Bengt A. Lundberg, ATA.

det också att Kungl. Silverkammaren (som hade hand om alla olika sorters utmärkelser) också högst obesvärat köpte igen dylika. Det var tydligen en livlig trafik i detta hänseende. Betecknande är också att den främste återförsäljaren var då-

varande introduktören för främmande sändebud, den förmögne kammarherren Erik von der Linde. Vid ett tillfälle år 1654 lade han upp 10 exemplar av här ifrågavarande medalj till inlösen (!). Tydligen hade han helt enkelt fått dem i gåva av

a

b

c

Fig 6. Medaljer tillkomna vid eller efter Karl X Gustavs kröning 1654 och med hans kungatitel. a. Med samma åtsida som en av J. Rethes kröningsmedaljer och förmodligen präglad vid samma tillfälle. Vänstervänt porträtt. Hild. 14. Silver. Kungl. Myntkabinettet. Foto Bengt A. Lundberg, ATA. b. En gjuten version med längre titel och andra avvikelser; i likhet med Hild. 1, 3 och 16 är porträttet vänt åt höger. Hild. 15. Oval, silver. Göteborgs myntkabinett. Foto Mona Lorentzon. c. Liksom b med högervänt porträtt, men signerad D (Seb. Dattler, Hamburg) och präglad. Hild. 16. Silver. Kungl. Myntkabinettet. Foto Bengt A. Lundberg, ATA.

Fig 7. Guldexemplar av den av Sebastian Dattler signerade medaljen (Hild. 16), identisk med fig 6 c ovan. Privat ägo. Foto Inga Krantz, B. Ahlströms mynthandel AB, Stockholm.

KARLSKRONA MYNTHANDEL

Lennart Berillsson
Hantverkargatan 11
371 35 KARLSKRONA

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Öppet månd–fred 10–17
tel 0455/813 73

olika mottagare, säkerligen mest utlänningar. Det förekom dock också en hel rad svenska officerare och hovmän bland dem, som dessa år sålde tillbaka utmärkelsestecken till Silverkammaren.

Men tro inte att det här vanligen rörde sig om något slags suspekta anledningar till återförsäljningarna. Hösten 1654 sålde t ex överste David Sinclair (stamfader för den svenska grenen av denna berömda ätt) vid två tillfällen diamantringar (den ena för 800 riksdaler, den andra för 2.000) till Silverkammaren, som han tidigare fått som utmärkelsestecken. Det torde vara helt klart att pengarna huvudsakligen gick till det värvade kavalleriregemente, som han just börjat sätta upp åt konungen.

Säkra svenska mottagare av medaljen – väl i dess "mellanversion" före 1654, därefter med kungatitel – under perioden är endast: före 1653 kammarherre Erik von

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS MEDLEMSNÅL

kan rekvideras från kansliet!

Pris: 20 kr + porto

der Linde, hovjunkaren Bernd von Kuhlman (SAÄ:2) och hovmästaren "mäster" Ilcken;

år 1653 sekreteraren Lars Örnstierna (SAÄ:1), överhovstallmästaren Hermann von Winter (SAÄ:1), borgmästaren i Kalmar Johan Rosenlund;

år 1654 rikskanslern greve Erik Oxenstierna (med 4 diamanter), änkedrottning Maria Eleonoras hovmarskalk Franz von Horn (i guldkedja).

Icke osannolikt gick emellertid till svenskar också de 7 medaljer i guldkedja, som konung Carl Gustaf personligen uthämtade i Silverkammaren den 25 augusti 1654. Konungen hängde nämligen samma dag först på rikskanslern greve Erik Oxenstierna denna medalj och överlämnade sedan de sju medaljerna till honom för vidare utdelning. Detta hade konungen knappast gjort om de varit avsedda för utlänningar.

Källor

Hild. = Hildebrand, B.E.: Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer, bd I (Sthlm 1874), Carl X Gustaf nr 1, 1A, 3 samt 14–16.

Kamrer Jonas Östlings silver- och juvelräkning för åren 1653–1655 (Silverkammaren, vol. I; RA).

SAÄ = Elgenstierna, G.: Den introducerade svenska adelns ättartavlor, bd I–IX, Sthlm 1925–36.

Numismatisk kommentar

Av Lars O. Lagerqvist

De synnerligen värdefulla upptäckter som v. Warnstedt ovan redovisar och som är ett bidrag till den svenska belöningsmedaljens protohistoria, har inspirerat undertecknad att studera de medaljer, som det måste eller kan vara fråga om, något närmare. Men låt oss först se vad en numismatiker på 1700-talet har att säga om de äldsta versionerna och deras tillverkning. Denne, som hette Exter, utgav 1775 i Zweibrücken – den svensk-pfalziska ättens stamort – andra delen av sin beskrivning av pfalziska medaljer och behandlar

s 84 ff. flera av de här aktuella belönings- och minnespenningarna. Om den äldsta (fig 1, Hild. 1) noterar han i sin andra not på s 84–85 bl a (min översättning):

"Beträffande denna medalj.. är det märkvärdigt att notera, att på fränsidan är såväl inskrift som figurer helt och hållet präglade, som på andra medaljer, efter vad som synes, medan på åtsidan endast omskriften, däremot den mycket höga bröstbilden gjuten för sig, konstrikt bearbetad, och fastsatt med stift på ett närmast omärkligt sätt." Den sällsynta medaljen med arvfurstetiteln (fig 3, Hild. 3) säger Exter vara framställd på samma sätt; han har tydligen fått i original studera det exemplar som är avbildat i Lochners *Medaillensammlung* 1742, s 277, eftersom han anger dess vikt till närmare 2 Lot (ca 30 g). Han känner också en rund och en oval medalj efter tronbestigningen, den förra identisk med fig 6 a, Hild. 14, den senare sannolikt med fig 6 c, Hild. 16, eftersom han säger att kungen bär lagerkrans.

I förteckningen över Karl Gustavs medaljer med samma motiv härnedan följer jag Hildebrands indelning med tillägg av den av honom okända (nr 4) av typ som nr 1 med kungatitel. Uppgifterna om kända exemplar bygger – i den mån de inte tagits från Hildebrand – dels på Kungl. Myntkabinettets kortregister, dels på anteckningar av Ulf Nordlind, Stockholm, som denne vänligen ställt till förfogande.

1. *Åtsidan*: CAROLUS.GUSTAVUS:D:G:PALAT:RHEN:[= Karl Gustav, av Guds nåde pfalz (greve) vid Rhen]. Bröstbilden, höger sida, iförd harnesk; mantelveck kring bröstbildens nedre del uppfästa med smycke på axeln.

Fränsidan: IN Jehovah [med hebreiska bokstäver] SORS.MEA IPSE FACIET. [= I Gud mitt öde, han själv skall göra det]. Till höger vid kantens övre del utgår strålar från Guds namn med hebreiska bokstäver, omgivet av moln. På ett upprört hav ett enmastat fartyg, som utan segel och roder rör sig framåt mot svallvågor som bryter sig. På masten en trofésamling av vapen och fanor, i toppen lagerkvisar. Oval, 44×35 mm (12–13 storleken). Präglad, gjuten och cicleerad (jfr Exters redogörelse ovan). Hild. 1.

Exemplar: KMK, silver med ögla (fig 1) 25,30 g.; UUM, tenn; GMM (ur Oldenburgs samling), silver; Bukowskis auktion nr 94 (KMK dubblett), tenn; Svenssons samling 9399, silver, ihålig, med hål för ring; Samling Crona 1937 nr 281, tenn; KMM silver, med ögla, 25,57 g.; privat ägo Stockholm, förgyllt silver med ögla; München, förgyllt silver med ögla upptill och nedtill.

Den sannolike konstnären till denna äldsta version av medaljen är Georg Pfründt, som hade åtskilliga uppdrag vid tiden för westfaliska freden. Om han också stått för förlagan är inte säkert – vid denna tid signerade även kända gravörer arbeten, vars "viseringar" gjorts av andra. Nedan skall vi se, att varken Johan Rethel eller Sebastian Dattler drog sig för att signera sina egna versioner av denna medalj. Genom v. Warnstedts upptäckter kan vi nu säkert säga varför medaljen tillkommit och en gång för alla avliva den av Hildebrand återgivna historien (I, s 337):

"En sägen är, att Carl Gustaf, ömsom uppmuntrad, ömsom gäckad af Drottning Christinas skiftevis gifna och återtagna löfte om äktenskap, låtit förfärdiga denna minnespenning, då han år 1648 af henne utsändes att som Generalissimus taga befälet öfver Svenska krigsmakten i Tyskland. Valspråket bibehölls melertid af honom både som vald Thronföljare och som Konung."

1 a. Åtsidans bild med ihålig fränsida återfinns utskuren efter sina konturer som en "Gnadenpfennig". Det unika exemplaret i riksbankens samling är av förgyllt silver och försett med ögla upptill (fig 2). Det är 38 mm högt, inräknat öglan, och väger 10,20 g. Som dylika konturskurva belöningspenningar började komma ur bruk – som bekant var de ännu vanliga under Gustav II Adolf och i början av Kristinas regering – är den sannolikt tillkommen ungefär samtidigt som nr 1. Hild. 1 a.

2. *Åtsidan*: CAROLUS.GUSTAVUS. DG. REGNI. SUECIAE: HÆR. EL: PRIN: COM: PAL: RHEN: PAV: [= Karl Gustav av Guds nåde det svenska rikets utvalde arvfurste, pfalzgreve vid Rhen i Bayern; dvs. PAV är felgraverat för BAVariae]. Bröstbilden identisk med nr 1 ovan.

Fränsidan: Som nr 1, men punkt

efter IPSE i omskriften och smärre skiljaktigheter på grund av omgravningen, bla när lagerkvistarna högre upp och klipporna vid havshorizonten är högre. Oval, 47×40 mm (13–14 storleken). Hild. 3. Här avbildad efter KMK:s ena exemplar i bly (fig 3), som är gjutet, i likhet med det andra, som är av tenn. I samlingen på Eriksberg finns ett exemplar i silver, möjligen identiskt med det av Exter s 85 (Lochners exemplar?) omnämnda, som skall vara tillverkat med samma kombination av prägling, gjutning och cicelering som nr 1. I samling Crona 1937 ingick ett tennexemplar som nr 282, även detta gjutet. Fler synes inte vara kända. Det är denna medalj som kan dateras till tiden efter tronföljarvalet 1649 och väl också utdelades i ett okänt antal före kröningen 1654. Om flertalet exemplar var av guld är det föga märkligt att de blivit nedsmälta.

3. *Åtsidan:* CAROLUS.GUSTAVUS.DG:REX:SUCIAE men i övrigt som nr 1.

Frånsidan: Som nr 1.

Oval, 43×34 mm (12 storleken), förgyllt silver, 25,42 g. Fig 5. Denna medalj, som inte var känd av Hildebrand, synes vara unik. Den tillhör KMK, har inventarienummer 13264 samt förvärvades 1907 för 238:32 på en auktion hos Hamburger i Frankfurt am Main den 4/11 (genom E. Merzbacher). Den ingick i Max Ritter von Wilmersdorffer'sche Sammlung IV som nr 12845. Jfr även Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens protokoll 2/11 1907 § 117.

Medaljen är i sin helhet gjuten och en smula grövre än förebilden nr 1. Det förefaller sannolikt att den framstälts till tronskiftet som en brådsökande beställning och inom kort avlöstes av en av de följande medaljerna. Man har intressant nog använt sig av den äldsta versionen och inte den senare (fig 3, nr 2), där Karl Gustav bär titeln som tronföljare – det framgår klart om man jämför frånsidorna. Eftersom gjutningen inte är så tydlig, får man förmoda att nr 3 tillverkats efter ett äldre exemplar "i lager" och försetts med ny omskrift.

4. *Åtsidan:* CAROLVS.GUSTAVVS.D:G:SVECORVM.REX.

Brösbild, vänster sida, iförd harnesk, krage och i halsöppningen två tofsar, fältbindel knuten vid axeln;

under armavskärningen I R.

Frånsidan: Inskrift som nr 1 men utan punkter mellan orden; bildframställningen likartad men i smärre detaljer skiljaktig och med lagerkvistar delande omskriften mellan IPSE och FACIET.

44 mm (13 storleken), prägglad. Enligt signaturen graverad av Johann Rethe. Denne tyske gravör var verksam i Sverige fram till 1656. Hild. 14.

Många exemplar är kända – två i silver i KMK (35,59 och 35,85 g), varav ett avbildat som fig 6a, ett i bly i Riksbanken, samt silver i UUM; GMM (ex Oldenburg); Helsingfors (Antellska samlingen, ex Ehrensvärd, Bukowski 184B 1910 nr 511); Svenssons samling (såld Hirsch 1966 nr 924), förgyllt silver; KMM silver, 31,85 g.; samt ytterligare några in- och utländska auktioner. KMK har sålt dubblettexemplar på Bukowskisk auktion 94 (nr 620).

Det är sannolikt, att denna medalj graverades och slogs till kröningen som en av flera (den utgör ju inte kastpenningen) och skänktes till gäster. Som framhållits tidigare (MYNTKONTAKT 1981:4/5, s 96 ff.) var allt noga förberett i Uppsala: på morgonen abdikerade drottning Kristina och när hon lämnat staden vidtog Karl Gustavs kröning – kastpenningarna, den stora medaljen samt riksdalern var bevisligen färdiga, så varför inte Rethes verk? Den var inte avsedd att bäras – inga exemplar med ögla är mig veterligen kända – och är dessutom rund, inte oval. De som utdelades för att bäras såg förmodligen ut som nr 3 (fig 5) eller, mindre sannolikt och av skäl som straxt skall framläggas, som nr 6.

5. *Åtsidan:* [Blad] CAROLVS.GUSTAVVS.DELGRATIA.SUECORVM.GOTHORVM.VANDALORVM.QUE REX [= Karl Gustav, av Guds nåde svears, göters och venders konung] på upphöjd rand. Brösbild, visande höger sida, i harnesk med mantel uppfäst med smycke vid axeln.

Frånsidan: Inskrift som de föregående, men punkt efter SORS och IPSE. Framställningen även den efter nr 1 med smärre skiljaktigheter.

Oval, 45×38 mm (13 storleken), gjuten. Hild. 15.

Känd i GMM (ur Oldenburgs

samling), silver, 30,0 g (här avbildad som fig 6b); Linköpings Elementarläroverk i brons med ögla (detta ex troligen förkommet).

Denna osignerade medalj är svårare att inplacera; den är mycket sällsynt och har väl inte tillverkats någon längre tid. Bronsexemplaret med ögla är knappast utdelat av kungen själv – kanske en gjutning för privat ändamål eller ett prov före tillverkningen av exemplar i guld och silver.

6. *Åtsidan:* CAROLVS.GUSTAVVS.D:G:SVEC:GOT:VA:REX: Lagerkransad bröstbild i harnesk, höger sida, med lejonmask över axeln, på bröstet det pfalziska lejonet inom oval omgiven av vapen; på ryggen lejonhud sammanknuten över bröstet. Nedtill signaturen D.

Frånsidan: Som nr 5, men på en av troféerna på masten (labarum) syns ett dubbelt C, kungens namnchiffer.

Oval, 46×38 mm (13 storleken), prägglad. Graverad av Sebastian Dattler, Hamburg. Hild. 16, Więcek 148.

Exemplar är kända i flera samlingar: ett av KMK:s i silver avbildas här (fig 6c) och det väger 36,16 g, det andra 31,97 g, Riksbankens i silver 33,35 g; Svensson nr 9407 i silver (kan vara detsamma som såldes på Hess 6/10 1910 som nr 514, men detta är ej bekräftat); Ehrensvärds samling (Bukowski 184B nr 412), silver; GMM (ex Oldenburg), silver; KMK dubblett Bukowski 94 nr 621; KMM, silver, 32,44 g; privat ägo, guld, med ögla, 42 g (fig 7).

Dattler, denne barockens flitigaste medaljgravör, hade vid denna tid lämnat Danzig för Hamburg (han hade inte på länge varit i Dresden, som Hildebrand uppger). Alltsedan Gustav II Adolfs tid hade han ofta fått uppdrag från Sverige, så även denna gång, några år före sin död (1657). Det förefaller tänkbart att beställningen gått till honom så fort det stod klart, att Kristina inte tänkte avstå från sin abdikation, men att stamarna inte blev färdiga i tid – därför tvingades man till en nödlösning som nr 3 ovan. Detta är emellertid endast en gissning.

Nr 4 och 6 är på intet sätt vanliga, men har dock förekommit några gånger på marknaden, i likhet med nr 1. De andra här beskrivna är ytterst sällsynta. Av de guldexemplar som så flitigt utdelades av Karl Gus-

tav synes endast ett ha bevarats till våra dagar. Läsaren återfinner det sist under nr 6 ovan samt avbildat som slutvinjett nedan. Det märkliga är, att detta exemplar varit okänt ända till våra dagar. Det blev bekant för författarna just som denna uppsats förelåg färdig för tryckning och har tillfogats i sista ögonblicket.

Samlingar och litteratur:

Antellska samlingen = H. F. Antells donation till Finland, förvaldat av Myntkabinettet, Finlands Nationalmuseum. Delvis publicerad, dock ej medaljerna.

Bukowski = Bukowski, H. [Auktionsförteckningar...] Sthlm 1873 ff. Dessa berömda auktioner, som ännu arrangeras av företaget med samma namn, omfattade under B:s levnad ofta mynt och medaljer. Något sådant material säljs numera icke av Bukowskis, som är ett aktiebolag.

Crona = Sammling Sune Eberhard Crona, Göteborg, Schweden. Königliche und im Kriege gegen Schweden geprägte Medaillen... Auktion...1938... Felix Schlessinger, Amsterdam.

Exter = Exter, Fr.: Versuch einer Sammlung von pfälzischen Münzen und Medaillen. IIter Theil, die Münzen samtlicher Pfalzgraven von der Zweybrück- Birckenfeld- und Beldenzischen Linie..., Zweybrücken 1775.

GMM = Göteborgs myntkabinett, Historiska museet.

Hess = Adolph Hess och Adolph Hess Nachf., Frankfurt a.M.

Hild. = Hildebrand, B.E., se ovan.

Hirsch = Hirsch Mynthandel AB, auktioner, Stockholm 1966 ff.

KMK = Kungl. Myntkabinettet, Stockholm.

KMM = Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, Köpenhamn.

Lochner = Lochner, I.H.: Sammlung Merkwürdiger Medaillen von 1737-1744. Vol. 1-8. Nürnberg 1737-1744.

München = Staatliche Münzsammlung, München.

Oldenburg = Till hvarje för fosterlandets höga minnen nitälskande medborgare i Göteborgs stad, Gbg 1878 [= H. Oldenburgs samling svenska medaljer].

Svenssons samling = Sven Svenssons av Svenska Numismatiska För-

Två sedlar från örikena Isle of Man och Guernsey och två levande rättstraditioner från vikingatiden

Av Martin Ekman

I brittiska vatten finns några mindre öar, som utgör fristående stater, vars ursprung återfinns i av vikingarna grundade statsbildningar. Dessa öriken utger sedan gammalt egna mynt och sedlar. Det gäller Isle of Man i Irländska sjön samt Guernsey och Jersey i Engelska kanalen. Den lilla ön Sark, nära Guernsey, har också mynträtt men utnyttjar den inte utan använder Guernseys mynt och sedlar. Sedelutgivningen handhas på Man av dess regering och på Guernsey och Jersey av deras parlament. Två sedlar, den ena på Isle of Man och den andra på Guernsey, visar motiv som har viss anknytning till två där ännu levande rättstraditioner från vikingatiden.

Som fig. 1 återges Isle of Man's sedel i valören 1 pund. Sedeln är tryckt av Bradbury, Wilkinson & Co i England, den firma som tillverkat många av våra svenska privatbanks-sedlar. Åtsidan visar drottning Elisabeth, som är "Lord of Man", samt Mans riksvapen, de tre benen (triskel). På sedelns framsida finner vi en plats av stort historiskt intresse för oss skandinaver: Tynwald. Tynwald är samma namn som vårt Tingvalla, isländskans Thingvellir. Det är den plats på Man, där vikingarna med början på 900-talet varje midsommar samlades till ting för att läsa upp lagarna, döma eventuella förbrytare och hålla marknadsfest. Det märkliga är, att tinget på Man finns kvar än idag - traditionen har hållits levande allt sedan vikingatiden!

Efter att norska vikingar etablerat sig som herrar på Man, kom ön 990 att ingå i vikinga-imperiet under jarlen av Orkney. År 1079 bröts

eningen i Kungl. Myntkabinettet deponerade samling (delvis såld).

UUM = Uppsala universitets myntkabinett.

Więcek = Więcek, A: Sebastian Dadler, medalier gdański XVII wieku. Gdansk 1962.

förbindelsen med Orkney, och Man fick en egen nordisk kung, Godred. Den siste nordiske kungen på Man, Magnus, dog 1265, varefter Man kom under skotsk och senare engelsk överhöghet, dock utan att förlora sin gamla ställning som separat stat. Den äldsta bevarade redogörelsen för tinget på Man är från 1417 och nedskrevs just för att man skulle instruera en nytillträdande engelsk kung på Man i den gamla nordiska ceremonien. Kungatiteln byttes senare mot den anspråkslösare "Lord" (1504), och 1765 fick ön sin nuvarande personalunion genom att den brittiske monarken för 70.000 pund övertog den dåvarande lordens rättigheter.

Varje år vid midsommar samlas alltså Mans parlament, "Tynwald Court", ute på Tynwald för att enligt vikingatida ritual meddela folket de nya lagar, som antagits under det gångna året. Detta äger rum den 5 juli, eftersom man fortsatt att använda den gamla, julianska kalenderns midsommardag. Ceremonien börjar med gudstjänst i St. Johns Church till höger på sedeln. Där-efter skriker deltagarna i procession mot den terrassformade tingshögen, Tynwald Hill, till vänster på sedeln. Processionen anföras av svärdbäaren, som bär Kung Magnus' svärd, med spetsen uppåt. Överst på tingshögen sitter sedan guvernören (som representant för Lorden av Man, den brittiska monarken), biskopen och ledamöterna av första kammaren i Tynwald Court. Därunder sitter ledamöterna av andra kammaren. På de nedersta avsatserna sitter olika kommunala representanter. Utanför en låg jordvall står allmänheten på gräsmattan. Så läses alla under senaste året antagna lagar upp i korta sammandrag av två domare i Mans högsta domstol. Den ene läser på Manx, ett numera nästan utdött keltiskt språk, den andre på engelska. I och med detta träder lagarna i kraft. Därefter tågar processionen tillbaka, och marknad vidtar på gräsmattan.

Tynwald Court är den äldsta lagstiftande församling i världen, som fungerat utan avbrott.

Som fig. 2 återges Guernseys sedel i valören 1 pund. Sedeln är tryckt av Guernsey-firman De la Rue. Åtsidan visar Guernseys riksvapen samt marknaden i huvudstaden St. Peter Port. På sedelns framsida finner vi en "bailiff", vilket är Guernseys högsta domarämbete, och en av byggnaderna i St. Peter Port. Själva huset är inte särskilt intressant, däremot dess användning. Här inryms Guernseys parlament, "The States", och dess domstolar, såväl en lägre instans som Högsta domstolen, "Royal Court". Det märkligaste med denna domstol är de rättstraditioner, som kvarlever sedan den normandiska tiden. I

byggnaden på sedeln dömer man i vissa fall efter lagar, som stiftades i vikingariket Normandie, till vilket Guernsey då hörde!

Normandie, som ju betyder nordmännens rike, grundades 911 av vikingahövdingen Rollo, hos oss vanligen känd som Gånge-Rolf. År 933 införlivades Guernsey och de andra öarna utanför Normandies kust med vikingarnas rike. Då Rollos ättling Wilhelm 1066 erövrade England, kom han och hans efterföljare att fungera både som hertigar av Normandie och kungar av England. Men 1204 införlivades Normandie med Frankrike – så när som på de små öarna utanför kusten. Sedan dess har öarna bildat en grupp fristående stater under den engelske monarkens överhöghet. Ett flertal

lagar, som tillämpades i Normandie, nedskrevs 1199 i "Le Grand Coutumier de Normandie". En av dessa, den om "Clameur de Haro", gäller allttjämt i oförändrat skick på såväl Guernsey som Jersey och Sark.

"Clameur de Haro" kan användas vid fastighetsrättsliga tvister. Om en fastighetsägare anser sig orätt behandlad av t.ex. sin granne, faller han eller hon på knä vid gränsen dem emellan och utropar, i närvaro av två vittnen: "Haro! Haro! Haro! A l'aide, mon prince! On me fait tort." (Haro! Haro! Haro! Hjälp min furste! Man gör mig orätt.) Den handling, som givit upphov till tvisten, får därefter inte fortsätta förrän tvisten avgjorts inför domstol. Vad "Haro" betyder är det ingen som vet med säkerhet längre, men enligt

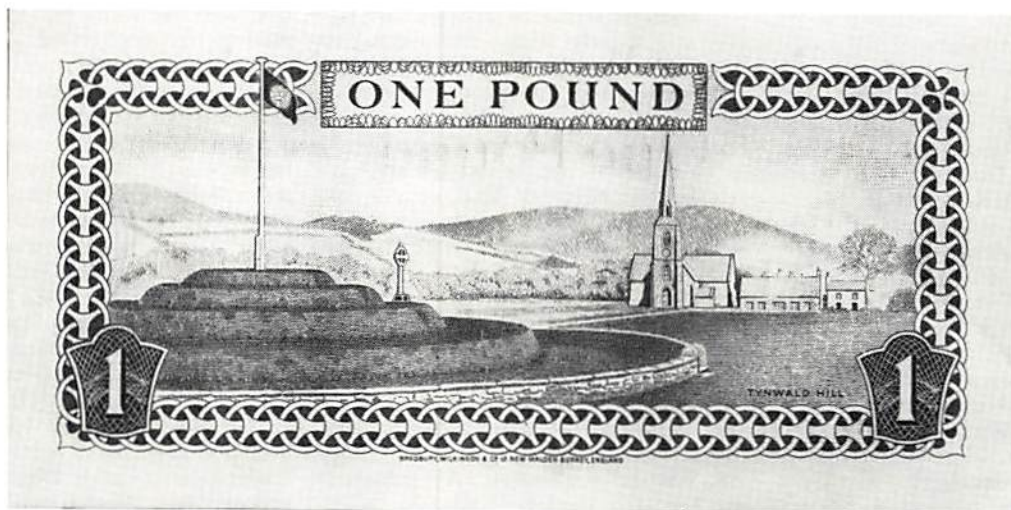

Fig. 1. Isle of Man, sedel om £1—. Privat ägo. Foto ATA.

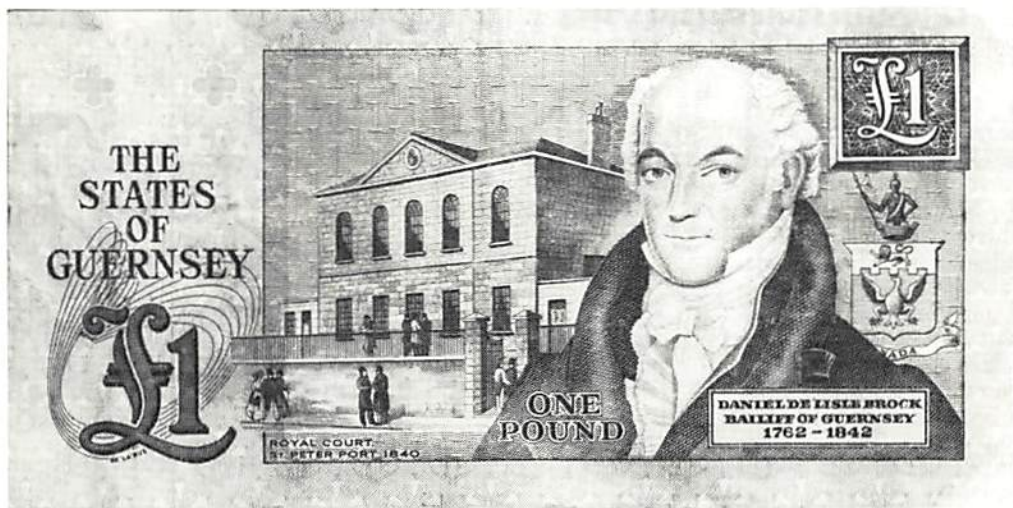

Fig. 2. Guernsey, sedel om £1-. Privat ägo. Foto ATA.

traditionen kommer det från "Ha Rollo", alltså ett åkallande av vikingahövdingen som grundade Normandie. Denna uråldriga lag kom till användning på Guernsey så sent som för några år sedan, då ägaren av en lyftkran utan tillstånd utnyttjade grannfastighetens luftrum. Kranens ägare dömdes i domstolsbyggnaden på sedeln inte bara för detta, utan dessutom för att ha låtit det hela fortgå även efter "Clameur de Haro".

Litteratur:

Corran: The Isle of Man. David & Charles, 1977.

Craine: Tynwald. The Printing Committee of Tynwald, 1976.

Hawkes: Sark. David & Charles, 1977.

Robinson: Guernsey. David & Charles, 1977.

Rutherford: Jersey. David & Charles, 1976.

"Das Fenster"

I Myntkontakt/SNT nr 1/1985 har jag under rubriken "Ett bankfönster i numismatikens tjänst" berättat om den utställningsverksamhet, som sparbanken i Köln bedrivit i mer än 30 år. Önskar komplettera med upplysningen, att Du kan skriva på svenska till banken och begära förteckningen över utställningskatalogerna, som tillhandahålls gratis under följande adress:
 Kreissparkasse Köln
 Geldgeschichtliche Sammlung
 Tyll Kroha - Thomas Lantz
 Postfach, Neumarkt
 D-5000 Köln 1
 Tyska Förbundsrepubliken

Thomas Lantz är sedan 15 år tillbaka medlem av SNF.

Köper Säljer Värderar

ANTIKHALLARNA
 Västra Hamngatan 6
 411 17 Göteborg

Tel 031-13 55 81

Ett intressant myntfynd i Nyköping 1876

Av Sven Bergman

I 1983 års utgåva av Södermanlands Hembygdsförbunds årsbok *Sörmlandsbygden* berättar f. landsantikvarien Ivar Schnell om Ett fynd av guld och silver i Nyköping. Artikeln är så intressant, att den bör spridas även till numismatiskt intresserade personer utanför Södermanland. Med författarens tillstånd har jag gjort ett sammandrag av artikeln.

Skräddarmästaren Johannes Uttke bodde i Nyköping i slutet av 1800-talet på en tomt i hörnet mellan nuvarande Slottsgatan och Västra Kvarngatan (tomten ingår nu i tomten för stads huset). Uttke var en betydande man i staden. Han blev stadsfullmäktig, ordförande i nykterhetsföreningen och vice ordförande i fattigvårdsnämnden. Till sist fick han äran att bära titeln disponent.

År 1876 i september skulle Uttke bygga om en källare på sin tomt och hade därför anlitat några arbetare för detta ändamål. En afton stötte de på en mängd mynt och rapporterade saken omgående. I stadens enda tidning, Södermanlands länstidning, den 20 september 1876 kan man läsa följande om den märkliga händelsen (här återgivet med modern stavning):

Stort myntfynd. I måndags afton i skymningen påträffades i skräddaren Uttkes gård vid Kvarngatan, vid ombyggnad av en källare, en fot under källargolvet invid grundmuren en större samling mynt liggande lösa i jorden, men dock staplade tillhoppa, så att det syntes, att de med flit blivit där förvarade. Största delen utgöres av mindre silvermynt till ett antal av 1500 à 2000 stycken, varjämte funnos 191 större silvermynt, vägande allt silvermyntet tillsammans 15 skålpund (cirka 7 1/2 kg). Dessa mynt äro dels svenska från Vasatiden (det yngsta som vi funnit bland samlingen har årtalet 1625), dels holländska, tyska, schweiziska, österrikiska från 15- och 16-hundratalet. De flesta mynten äro synnerligen väl bibehållna. Ett och annat synes hava utsatts för klippning och några för eld. Några små skadade och med varandra sammanfogade mynt, vilkas prägel vi ej kunde upptäcka, funnos även. Men utom allt detta silver har man även funnit 56 stycken guldmynt av olika storlek. Bland dem är ett svenskt från Karl IX:s tid, 14 holländska, 2 engelska (från Edvard VI:s och Elisabeths tid), 7 italienska, 2 tyska, 2 siebenbürgiska, 2 polska, 1 preussiskt

(från 1587), 4 österrikiska, 2 spanska, 13 arabiska* och 8 av för oss obekant ursprung. Allt guldmyntet väger tillsammans 46 1/2 ort. Någon noggrann undersökning av mynten har icke kunnat göras, enär hela samlingen skall i oförändrat skick hemjudas staten till inlösen, och då dessutom ingen verklig myntkännare undersökt dem, våga vi ej i allo gå i god för riktigheten av deras nationalitet.

Som vid fyndets upptäckande man icke tänkte på att hindra obehörigas tillträde, voro några pojkar nog djärva att springa ned i källaren och tillskansa sig mynt. En del av det tillägnade har blivit återlämnat, men för den händelse att sådant gammalt mynt skulle komma att utjudas, uppmana vi var och en att taga vara därpå och för vederbörande anmäla saken.

Intresset för myntskatten var stort bland nyköpingsborna. Tidningen fortsatte att skriva om den storartade händelsen. Även "rikspressen" observerade saken. I Nya Dagligt Allehanda den 22 september kunde man sålunda läsa:

Det stora myntfyndet i Nyköping har under de senaste dagarna blivit ytterligare förstorat, i det man i den ur källaren före myntens påträffande uppkastade jorden funnit flera mynt, så att de stora silvermyntens antal, som förut uppgivits till 191 nu stigit till 224. Av dessa är, såvitt man kunnat finna, 97 svenska, 39 holländska, 24 österrikiska, 6 bamburgska, 4 frankfurtska och så vidare. Guldmyntens antal är nu 57, vägandes närmare ett halvt skålpund.

Man vet inte vem det var som förde mynten till Stockholm. Troligen var det Uttke själv som reste till Stockholm och Historiska Museet, där skatten mottogs av Hans Hildebrand, som till dåvarande riksantikvarien. Hildebrand publicerade en femsidig studie om nyköpingsfyndet i häftena 61 och 62 av Kongl Vitterhets Historie och Antiquitets Akademiens månadsblad 1877:

Nyköpingsfyndet. Det stora myntfyndet, som i förleden sept. månad gjordes inom skräddaren Uttkes gård i Nyköping, har ådragit sig en ganska stor uppmärksamhet samt mer än en gång omtalats i tidningspressen, vedan det torde vara skäl att närmare redogöra för des innehåll.

* Härmed avses turkiska sekiner.

Så följer en lång lista över svenska och utländska mynt i fyndet (se nedan). Uppsatsen slutar:

De yngsta svenska mynten äro således Norrköpingsörena av år 1626. De yngsta av de utländska mynten bära årtalet 1625. Antagligen har skatten blivit nedgrävd under loppet av år 1626. Som Nyköping den tiden icke hotades av någon fara, måste motivet för penningarnas undangömmande ha varit fullkomligt enskilt och torde således näppeligen kunna upptäckas.

Fyndet i dess helhet är av intresse, emedan det visar, vilka myntsorter den tiden förekommo i Sverige. De svenska mynten äro av synnerligt intresse, emedan de visa, vilken massa varieteter förekommo av snart sagt vart års småmynt, vilket åter visar huru många stämplur vart år användes i ett och samma mynt-hus.

En nyhet för den svenska numismatiken är revalsörena av år 1620, av vilka något exemplar hitills ej varit känt. Nytt torde och vara ett-öret från konung Gustaf II Adolfs tid, vilket icke bär något årtal, utan har på ena sidan inskriften REGIS + SVECIAE + I ÖR +, å den andra + MONETA + NOVA + I ÖR +.

Guldmynten oro väl bevarade, men silvret var i allmänhet så svart och anlupet av ärg, att inskrifter och bilder icke kunde urskiljas förr än mynten blivit rengjorda med vatten tillsatt med en lindrig syra. Efter sådan behandling blevo de svenska mynten i allmänhet rena, under det nästan alla de utländska silvermynten behöllo sin svärta.

För stressen räknade inlöstes 41 guldmynt och 492 silvermynt, av vilka omedelbart därefter 1 svenskt guldmynt och 67 svenska silvermynt försälldes för inköpspris till Lunds universitets myntkabinett.

Man kan med fog påstå att undersökningen av myntfyndet 1876 i Nyköping var mycket bristfällig. Många obesvarade frågor återstår. Hur stor lösumma fick mästare Uttke? Vad fanns det för värdebe-teckningar på de utländska mynten? Varför fördelades det märkliga fyndet på två museala samlingar och varför var det rätt många mynt som aldrig blev inlösta? Av de 2 131 mynten som förtecknades inlöstes endast 533 till två svenska museer. Fick Uttke behålla de övriga och var är i så fall dessa mynt nu? Vem bodde år 1626 på platsen för fyndet? Kan man få någon förklaring till varför mynten nedlades i jorden? Vem i

Dessutom förekom i fyndet en mängd små silvermynt, sk denga.

Redaktionens kommentar:

Det kanske bör påpekas, att riksantikvariens – dvs. dåförtiden Kungl. Myntkabinettets, vars omedelbare chef han var – princip under hela 1700- och 1800-talen fram i 1900-talet förblev oförändrad: fynden genomgicks och förtecknades och där efter lades "behövliga" mynt in i den systematiska samlingen. "odugliga" smältes ner och dubletter användes för byte eller försålades. Vissa undantag har dock nästan hela tiden förekommit och ibland har en del av fyndmynten hållits samman. Förfaringssättet berodde dels på att man inte tillräckligt förstod värdet av sammanhållna fynd och att framtida forskning skulle kunna utvinna nya upplysningar av föremålen, men kom sig också av den dåliga ekonomin och det låga inköpsanslaget, som också skulle räcka till fyndinlösen, ett problem man fortfarande brottas med, trots att K. Maj:t redan på 1740-talet gjordes uppmärksam på att medelstildelningen för dylika ändamål var otillräcklig. För 100 år sedan var statsanslaget till riksantikvariens och det honom underställda Statens historiska museum och Kungl. Myntkabinettet 28 500 kr, vilket skulle räcka till löner, underhåll och inköp; även med beaktande av penningvärdets fall och ökningen av antalet tjänstemän var det en blygsam summa.

AUKTIONER

Ahlströms Mynthandel

har sin tvådagars auktion i Stockholm 26–27 oktober. Det är som vanligt ett rikt material – 3 st Olof Skötkonung, hertig Karls 1- och 2-markar från Nyköping, hertig Johans riksdaler, 3- och 2-riksdaler samt 20 mark från Gustav II Adolf, Kristinas 6-dukat 1644 från Riga, Axel Oxenstiernas reichstaler, bra Bernadotte-mynt, toppade av 2-dukat 1830 i ring (2 ex kända!), många plåtar, en stor sedelsamling samt som vanligt en hel del utländskt. Ahlströms adress – för den som är nytillkommen samlare – framgår av annons på baksidan.

Mitt i City

PEO Mynt & Frimärken

Med stor sortering av
Mynt • Sedlar • Medaljer
Frimärken • Vykort
Aktiebrev • Tillbehör

Drottningg. 19, Box 16245
103 25 STOCKHOLM
Tel 08-21 12 10

Oslo Mynthandel AS

håller auktion 5 oktober med – som vanligt – en mycket vacker katalog. Olav Aamlid och Gunnar Thesen heter de ansvariga. Bl a Kolbjørn Skaare har författat lärda kommentarer till de intressantaste objekten, t ex Gullnes- (eller Gimsøy-)dalen, där dessutom Morten Eske Mortensen och Thesen gjort en utredning av alla kända exemplar. Här vill jag tillfoga, att Kungl Myntkabinettets exemplar av detta rara mynt ej har "proveniensen för ca 1920", utan tillhört drottning Lovisa Ulrikas samling – om det köpts av henne av eller genom Tessin har jag inte hunnit kontrollera. Måhända kunde Skaare ha hänvisat till Nathorst-Böös lilla artikel om Gimsøy-dalern i MYNTKONTAKT (1979, nr 6, s 116), för att antingen godta eller refusera den!

Detta och flera andra vackra mynt kommer ur Jan S Christensens samling (del II). Danmark, Sverige, antiken, utlandet är också företrädna. Katalogen kostar 30 nkr och beställs från Oslo Mynthandel AS, Postboks 355 – Sentrum, Oslo 1, postgiro 2269546.

Forts s 182

Samfundet Kungl Myntkabinettets Vänner

sammanträder onsdagen den 30 oktober kl 19.00. Samling i entrén till Historiska museet, Narvavägen/Linnégatan. Bengt E Hovén visar mynten i den pågående islamska utställningen. Därefter besöker deltagarna utställningen Svensk medaljkonst 1955–1985, som förlängts till årets slut. Den visas av Tamás Sárkány eller Lars O. Lagerqvist.

Medlemsavgiften i samfundet är 50 kr. Kan inbetalas på postgiro 35 48 60-9.

Dansk Numismatisk Forening

firade, som vi redan meddelat, sitt 100-årsjubileum i september med en stor auktion, ett två dagars symposium och en festmiddag – därtill kom Nordisk Numismatisk Unions möte med 50-årsjubileum i dagarna två. Till hedersgästerna hörde en av NNU:s grundare, fil dr Erik Gamby. SNF:s ordförande Göran Bergenstråhle var en av de många som uppvaktade DNF. Från vår förening överlämnade han två inramade kopparstick ur Gustaf III:s medaljhistoria som gåva. Kungl Myntkabinettet tilldelade DNF Hildebrand-medaljen i silver.

Symposiet öppnades av prins Henrik av Danmark, som samtidigt valdes till DNFs beskyddare. Symposiet leddes av professor Kolbjørn Skaare, Oslo. Museidirektör Lars O Lagerqvist, Stockholm, tilldelades DNF:s hedersutmärkelse, Holger Hede-medaljen.

I ett senare nummer återkommer vi med utförligare referat.

Frågesporten – svar på frågorna i september- numret

1. Koppar
2. Uppsala
3. Svante Nilsson
4. 5 öre SM
5. Metallvärdet = åsatt värde
6. Elektron
7. Två
8. Frankrike
9. Släde
10. 1 öre KM

Frågor och svar återkommer i november.

Citat

Fåfängan är äregirigheten *växlad i småsedlar* och bli sålunda bekvämare att hantera än äregirighetens stora enhet, vilken är olämplig till dagligt bruk. *Emil Key* (enligt Ellen Key: Minnen av och om Emil Key, I, Sthlm 1915, s. 143).

Citat

Only money can cure the wrong that money does. *Okänd tänkare.*

Numismatiska ströanteckningar

Av Ian Wiséhn

– S:t Göran och draken har sedan 1817 förekommit på brittiska mynt (tex soverainmyntet). Konstnären bakom denna bild var italienaren Benedetto Pistrucci. Som modell för S:t Göran använde sig Pistrucci av en servitör som arbetade på ett värdshus vid Leicester Square i London.

– År 1725 började man i Ryssland prägla kopparmynt med de svenska plåtmynten som förebild. Den officiella ukasen om det ryska plåtmyntet utfärdades något senare, närmare bestämt den 4 februari 1726 under Katarina I:s regering. Myntet präglades i Ural på det kejserliga myntverket i Ekaterinburg (nuv. Sverdlovsk). Vid tidpunkten för ukasens utfärdande hade man redan hunnit träffa alla föreberedelser för präglingen av plåtmynten. För att övervaka arbetet tillkallades den svenske myntmästaren Deichmann, som då befann sig i Moskva. Enligt vad gamla urkunder från den tiden vet att berätta hade han med sig stamper och myntprov.

– Den brittiska strumpebandsorden (stiftad av Edward III 1348) har haft följande svenska kungar som riddare: Erik av Pommern (ca 1408) som äktat den engelska prinsessan Filippa, dotter till Henrik IV. Även unionskungen Hans fick, omkring 1492, den höga utmärkelsen. Erik XIV var aktuell för ett medlemskap i orden i samband med frieriet till drottning Elisabeth I. Då giftermålsplanerna föll inbiberades även ut-

nämningen. Gustav II Adolf är den förste infödde svenske konung, som dubbats till strumpebandsriddare, vilket skedde 1627, närmast följt av Karl XI, som redan vid 13 års ålder utnämndes 1668. När Karl XII 1707 – på höjden av ära och makt – hade sitt högkvarter i Altranstädt, fick han celeberrt besök. Hertigen av Marlborough, näst honom själv samtidens mest frejdade fältherre, kom dit i en diplomatisk mission från drottning Anna, och samtidigt hade han i uppdrag att erbjuda den svenska konungen Strumpebandsorden. Karl XII avböjde emellertid den stora äran, och bakom detta märkliga steg låg sannolikt hans planer på instiftandet av en svensk orden. Det kom att dröja 175 år innan detta avslag glömdes och en svensk kung blev strumpebandsriddare. Gustav III eftersträvade förvägs denna ära, och isen bröts först då Oscar II den 17 maj 1881 av drottning Victoria på Windsor dubbades till riddare. Vid förmälingen 1905 mellan prins Gustav Adolf och den engelska prinsessan Margaretha fick även dåvarande kronprins Gustav, sedermera Gustav V, strumpebandsorden. Gustav VI Adolf blev utnämnd till riddare 1954 i Buckingham Palace och vår nuvarande kung, Carl XVI Gustaf, erhöll strumpebandsorden i samband med Elisabeth II:s statsbesök i Sverige i maj 1983 och installerades såsom riddare vid en ceremoni i Windsor 17 juni 1985.

HÅKAN WESTERLUND

Mynthandel

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

*Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar
före 1930*

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel 08/11 08 07

– På det kända Skaraborgsgodset Dagsnäs firades 1943 ett ståtligt bröllop, då godssets ägare, domänintendenten och ryttmästaren Bertil Ekberg, bortgifte en dotter. Bruden hade en krona av rent guld, som till hufvudstade av dagen skänkts till församlingens kyrka av familjen Ekberg. Materialet till den kostbara pjäsen, som med stor konstskicklighet förfärdigats av guldsmeden E. Jonsson i Skara, har ett ovanligt ursprung. Den består nämligen av den stora samling guldmedaljer som hade tilldelats den gamle godsägaren Lars Ekberg på Dagsnäs för hans betydelsefulla insatser på lantushållningens och andra områden. Kronans första bärarinna var hans sondotter.

– I Kungl. myntkabinettets samlingar finns en sedel utgiven under kejsare T'ai Tsu (1368–1398), grundare av Ming-dynastien. Sedeln har valören 1 kwan = 1000 cash. Av vördnad för dynastiens grundare sattes denne kejsares regeringstitel även på alla följande sedlar intill dynastiens slut år 1644.

Medalj slagen med anledning av att den unge Karl XI mottagit Strumpebandsorden av Karl II av England (Hd 24). Foto: Bo Widegren, KMK. Skala 1:1.

Denna sedel förvaras i ett specialtillverkat läderetui med inskriptionen: "Dem erhabenen Protector des VIII. Internat. Orientalisten – Congress in Stockholm 1889 in tiefster Ehrerbietung dargebracht von Dr. Adolf Ehrenfeld aus Wien"; där-ovan svensk-norska unionens riksvapen. Den var en gåva till kung Oscar II av Dr. Ehrenfeld i samband med Orientalistkongressen i Stockholm 1889. Enligt uppgift av Dr. Fredrik Martin (till majorskan Rosa Norström 29 juni 1925) hade kungen samma dag lämnat den till riksantikvarien Hans Hildebrand med orden: "Den här får du ta, den hör till ditt gebiet!" Sedeln uppgavs vara funnen i en mur och några fragment av dylika sedlar skänktes även till andra samlingar i världen.

Porträtt

Den kände historikern och författaren Sven Ulric Palme har i boken *Kungligt och kvinnligt* behandlat "det karlavulna och det kvinnliga i historien. Det mesta är porträtt. Men både om män och kvinnor gäller det att varje porträtt är en mask. Därför är bokens program: demaskering."

Palme fullföljer sitt program på ett mycket fängslande sätt. Jag rekommenderar särskilt kapitlen "Historiska kungaord" och "Statyer på fallrepet". Men det numismatiska kommer in i kapitlet "Karl IX – bondekoning?" Däri beskriver han Karl IX på ett så ingående sätt, att det härmed bäst överensstämmande porträttet är skapat av en myntgravör, nämligen profilporträttet på 1595 års riksdaler. Palme säger här om:

"Det är mera än en vanlig myntbild, nästan en karaktärsskildring."

NUF

Foto ATA

Kring ett liberianskt medaljmynt

Liberias artonde president William V S Tubman föddes 29 november 1895 i Harper, huvudort i Maryland county, vid Cape Palmas nära gränsen till Elfenbenskusten. Fadern, Alexander Tubman, hade varit metodistpastor, armégeneral, talman för representanthuset och senator. Hans familj tillhörde tidiga utvandrare från Augusta, Georgia, USA. Modern, Elizabeth Rebecca Barnes, kom från Atlanta, Georgia.

Om sin afrikanska härkomst sade presidenten en gång då vi diskuterade Biafrafrågan, att han förmodligen snarast var Ibo utan att likväl kunna på något sätt godta en utbrytarregim i ett västafrikanskt land.

Med sin bakgrund och begåvning var den unge William naturligtvis destinerad till en framgångsrik karriär. Han började som menig soldat i landets armé, där han så småningom kom att få överstes grad. Med olika avbrott verkade han som lärare i hemorten från 1913. Samtidigt läste han juridik och blev 1917 advokat i Harper. År 1923 blev han senator, den dittills yngste i Liberias historia. Tjugo år senare, i maj 1943, valdes han till landets president, en befattning som han behöll till sin död efter en operation i London 23 juli 1971.

Afrikanska statschefer brukar mera sällan uppnå högre ålder. När Tubman 1970 fyllde 75 år ansågs det så remarkabelt, att detta "diamantjubileum" måste firas under särskilt solenna former. Redan tidigt på hösten började förberedelserna för festligheterna, som koncentrerades till hans födelseort Harper. Det senare vållade inte obetydliga svårigheter främst ur trafikteknisk synpunkt. Orten saknade nämligen ordentlig vägförbindelse med huvudstaden Monrovia och övriga delar av landet. Däremot skulle just i samband med jubileet Harper förbindas med Elfenbenskusten genom en kort väg över Cavallafloden. Den skulle invigas av presidenterna Tubman och Houphouet-Boigny gemensamt.

Det reguljära inrikesflyget inställdes under de aktuella dagarna, och alla flygplan från Liberian National Airlines – summa 3 – mobiliserades för transport av VIP-gäster och förnödenheter. Samtransporter ordnades med de fåtaliga små privatplan

Foto JAN-LEO, Ystad

som fanns i landet. Från Nice i Frankrike hyrdes en jugoslavisk-byggt "presidential yacht" på 360 ton och med en fart av 16 1/2 knop. Presidenten och hans personliga uppvaktning färdades med den från Monrovia.

För att underhålla gästerna inviterades den kända gospelsångerskan Mahalia Jackson från USA.

Min fru och jag begagnade oss av presidentens inbjudan att följa med yachten på en andra resa. Och nu några utdrag ur min dagbok.

Fredag 27 november 1970

08.00 Beräknad avgång presidentens yacht till Cape Palmas. Medpassagerare Kelfa-Caulker m fru (=Sierra Leones ambassadör) + tre okända representanter för Ghana, Israel o Kamerun. Avfärd uppskjuten p g a hårt väder o stark sjöhävning.

13.00 Avgång. Fortfarande mycket hårt väder. Kraftiga vågor. Sjukemedel utdelades. Vid middagsmålet bara tre: Ann o H E S samt Kelfa-Caulker.

Lördag 28 november

09.00 Ankomst Cape Palmas. Alla skakiga.

- 09.30 Frukost i presidentbostaden m presidenten, Banja Tejan-Sie (=Sierra Leones generalguvernör) o fruuar.
- 10.30 M vicepresident Tolbert i dennes bil – o dennes hatt på huvudet till skydd mot solen – vid invigning av jordbruksutställning. Intervjuad i radio om den.
- 12.00 Risprojekt m m uppvisades.
- 14.00 Cocktails (statsrådet) Tucker.
- 15.00 Informell lunch hos presidenten. Delade bord med fd informationsminister Benson representerande Nigeria, Senegals justitieminister o Diallo Telli (=generalsekreteraren i Afrikanska enhetsorganisationen O A U).
- 17.30 Bostad hos superintendent Anderson (=landshövdingen). Dubbelsäng, ingen luftkonditionering. Mkt varmt och fuktigt.
- 20.00 Scenuppträdande: Presidentens levnadshistoria. Mahalia Jackson sjöng.
- 01.30 Supé m Mahalia J m fl.

Söndag 29 november

- 10.00 Gudstjänst i kyrkan m bla Etiopiens kronprins.
- 11.00 Dedikation av bibliotek, museum o staty av presidenten.
- 18.30 Middag, bridge o a avkoppling m (några kolleger).

Måndag 30 november

- 09.00 Elfenbenskustens president Houphouët-Boigny t Harper. Väginvigning.
- 10.00 City Hall. Lång fruktlös väntan på presidenterna. *Utdelning av guldmynt.*
- 14.00 NiederMüller (=direktör för gruvföretaget Bong Mines) på flygplatsen.
- 14.30 Avresa Harper m bolagets Cessna. Pilot Mr Muhle.
- 1620 Återkomst Monrovia.

De guldmynt som utdelades i blått, invändigt sammetsklätt fodral med påteckning "Swiss made" (se bilderna) bär på åtsidan presidentens bild och namn, årtalen 1895–1970 samt inskriften "Diamond Jubilee". På fråsidan avbildas under "Republic of Liberia" hans bostad i Harper med texten "The Birthplace of President William V S Tubman Harper Maryland County" och valörbe-teckningen 25 Dollars (myntenhet identisk med USA-dollar). Med små bokstäver underst namnet J H Water (gravör?).

Övriga data: Vikt 25 g, diameter 30 mm, vertikalt refflad rand 2 mm.

Minnesmynten

I föregående nummer lovade vi återkomma till årets minnesmynt nr 2 och 3. De avbildas här, den sist utkommande efter gipsmodellen. Först utväxlas Europeiska musikåret, som modellerats av Bo Thorén; det sker från slutet av oktober. Därefter utkommer alltså Det internationella skogsåret, vilket sker i december; det har Rune Karlzon till upphovsman. Denna kände konstnär debuterar härmed som myntmodellör.

I bägge fallen är upplagan begränsad till ca 120 000 ex, valören 100 kr, halten är 925/1 000, vikten 16,0 g och diametern 32 mm. Förordningarna är publicerade 6 augusti i år i Svensk Författnings Samling (SFS) nr 705 och 706 samt undertecknade av Kjell-Olof Feldt, kontrasignerade Ulf Lagerström.

LLI

Hedrande utmärkelse

Vid det polska arkeologiska och numismatiska sällskapets (Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego) årsmöte och kongress i Stargard 25 maj i år höll professor Brita Malmer föredrag om de svenska vikingaskatterna och deras publicering (CNS-projektet). Därvid erhöil hon sitt diplom som hedersledamot, till vilket hon utsetts föregående år.

FRÅGE- SPALTEN

Återkommer
i nästa nummer

Foto Myntverket

Mynten var givetvis inte avsedda för den normala marknaden utan får snarast betraktas som kastpenningar med tydlig karaktär av minnesmedalj. Det exakta antal som präglades resp utdelades är mig inte be-

kant. De mottagare jag känner till var högst några hundratal.

Kanske finns det någon läsare som har ytterligare uppgifter?

Hans E Sköld

RECENSIONER

Festskriften till Brita Malmer

på hennes 60-årsdag 1 juni 1985 (Hikuin 11) är ett mycket viktigt bidrag till den nordiska numismatiska litteraturen. Den förnämliga sammansättningen i listan på skrifter gör även att myntningen kring Nord- och Östersjöarna under medeltiden samt de nordiska myntfynden belyses på ett ur allmäneuropeiska numismatiska synpunkter värdefullt sätt.

Inledningsvis berättar *Ulla Westermarck* om BMs verksamma liv och bidrar dessutom med en bibliografi, som är mycket överskådligt uppställt.

De numismatiska artiklarna inleds av *Philip Grierson* med ett bidrag från folkvandringstiden, "The date of Theoderic's gold medallion". Den välkända, unika guldmedaljongen över Teoderik den store sammanförs här med ett antal nominaler till en enhetlig grupp, som Grierson på ett övertygande sätt daterar till år 509 (ej år 500 som hittills gällt).

Bidragen kommer i boken inte i någon bestämd ordning. Jag berättar därför om dem i viss lämplig gruppordning. Vad ligger då närmast till hands om inte att börja med Norden och den nordiska myntningen?

Svend Aagaards bidrag heter "Stempelundersökelse av Frederik III:s danske 2 skillinge 1648". Det är ett mycket intressant bidrag till diskussionen om stampars brukningstid under den medeltida myntningen. Med hänsyn till både utmyntningssätt och viktförhållanden påminner nämligen 2-skillingen mycket om medeltidens penningar. Det stora Balle-fyndet har gjort det möjligt för Aagaard att med utgångspunkt från antalet stamper för 1648 års myntning – 29 åtsides- och 94 fransidesstamper hittills kända – göra vissa beräkningar av antalet mynt per stamp. Artikeln innehåller även teckningar på och kopplingscheman för stamparna.

Nästa artikel – av *C J Becker* – med titeln "Lund – Odense – Lund" lämnar ett numismatiskt bidrag till Danmarks historia under 1040-talet, som kännetecknas av tronstriderna mellan Magnus den gode och Svend Estridsen. Becker presenterar tre viktiga kedjekopplingscheman för myntningen i Lund och Odense och visar hur stamper förts från Lund till Odense och vice versa allt efter förändringarna i tronpretendenternas maktsfärer. På ett fåtal sidor lämnas ett lätt överskådligt och instruktivt bild- och teckningsmaterial.

Jørgen Steen Jensen tar upp ett för både Gotland och Östersjöbäckenet i övrigt intressant problem med "De äldste Visby guter og Ebbelnæs-fundet". Jensen lämnar först en översikt av olika for-

skares förslag till datering av guten och gör sedan en mycket noggrann granskning av dateringen för de mynt, som ingår i det danska Ebbelnæs-fyndet och det engelska Knaresborough-fyndet, därför att dessa innehåller exemplar av de äldsta gutarna. Hans slutsats av denna granskning blir, att guten började präglas i mitten av 1330-talet (parentetiskt kan erinras om BMs 1980 framförda förslag om 1335–1340).

Ett hopp från Gotland till det svenska fastlandet för oss bakåt i tiden till "Övergångsskedet mellan vikingatiden och medeltiden och uppkomsten av den medeltida myntningen i Sverige ca 1050–1200" under ledning av *Kenneth Jonsson*. Författaren inleder med att redogöra för flödet av myntat silver till och i Sverige före 1050. Myntcirkulationen i landet under artikelns redovisningsperiod är så olikartad, att framställningen sedan indelas i Svealand, Västra Götaland, Östra Götaland och Gotland. Med utgångspunkt från myntfynden från tiden får Jonsson fram dominans för svealändska mynt i Svealand (Mälardalskapen och Gästrikland), för utländska mynt i Västra Götaland (Västergötland och landet i övrigt kring Väneren) samt gotländska mynt i Östra Götaland. Framställningen "livas upp" med inpass om utländska influenser på den inhemska myntningens utformning och om Lödöse-myntningens omfattning och betydelse samt avslutas med en fin genomgång av handeln under vikingatidens senare del och med en tabellerad redogörelse för de skattfynd, i vilka de tre äldsta gotländska myntgrupperna ingår.

Den medeltida myntningen lämnar material för undersökningar ur de mest skilda infallsvinklar. En sådan erbjuder heraldiken och den tar *Lars O Lagerqvist* upp i "Kring tre kronorsvapnet på svenska 1300-talsmynt". På en festskrifts knappa sidutrymme presenteras ett fint illustrationsmateriale och redogörs för olika teorier, från den heliga treenigheten till symbolik för tre riket (det tredje Skåne!). Skönt – och förlösande – med ett sådant bidrag! Hur skulle den omfattande tyska brakteatpräglingen kunnat bestämmas, om inte dess numismatiska utforskare besuttit ingående kunskaper i heraldiken?

Från heraldik är steget inte långt till emblematik och därmed till "Nogle danske mønter med gejstlige fremstillinger for ca 1150" av *Gert Posselt*. Andliga höghetssymboler finns både ensamma och tillsammans med världsliga. Posselt granskar dessutom såväl 1200- som 1300-talets mynt och visar på många in-

tressanta detaljer, t ex ett under Magnus den gode i Hedeby slaget mynt med Olav den helige som helgon (för övrigt den äldsta kända Olav-framställningen!). Vissa myntorters präglning av mynt med såväl kunga- som biskopsporträtt och namn antyder, att kyrkan ägde rätt till viss del av den ortens myntningsintäkter. Särskild uppmärksamhet ägnas det skriftliga underlaget för Lunda-ärkebiskopans myntandel.

Mynt är ju en del av ekonomin, så *Björn Poulsens* "Mønter i den senmiddelalderlige danske agrarøkonomi" utgör en lämplig, ofta förbisedd komplettering av vad de andra anfört. Poulsen finner, att hela det danska samhället redan på 1200-talet nått en blandekonomi av penning- och naturhushållning. Inom jordbruket erlades redan tidigt avgälder i kontanter. Efter genomgång av jordböcker konstaterar Poulsen: "Det ser ud til, at de fattigste på landet, de næsten jordløse husmænd, var de hyppigste ydere af pengeafgifter". Kyrkogolvsfynden finns med och sätts in i sitt ekonomiska sammanhang. Författaren utnyttjar även skatte- och lösfyndens spridning i landet till intressanta inblickar i den enskildes ekonomi ("Det var muligt for foretagsomme landbrugere at skabe egentlige kapitaler i rede penge, særlig i visse dele af landet.").

Vi avslutar den nordiska myntningen med "En ny typ av Karl Knutssons Stockholmsörtugar" av *Pekka Sarvas*. Den nya, sällsynta typen har på åtsidan texten: KAROLVS DEI : GRA' RXS = Karolus dei gratia rex Sveciae = Karl med Guds nåde Sveriges konung. Sarvas diskuterar ingående denna örtugsinplacering i Karl Knutssons myntning, men undersöker även medelvikten och halten av örtugarna från Albrekt av Mecklenburg till Kristian I. Han redovisar antalet örtugar i fynden från Biskopskulla och Oravaisensaa (i finska Nedertorneå) och avslutar sin artikel med att lägga fram förslag till trolig kronologi för Karl Knutssons Stockholmsörtugar.

Från den egna nordiska myntningen kan det vara lämpligt att fortsätta med i Norden och annorstädes bedriven efterprägling av utländska mynt (med mer eller mindre förvirrade inskrifter) och då börja med *Marion M Archibald's* "A Scandinavian coin of Carolingian type from the Cuedale hoard". I artikeln nämns, att man vid British Museum först nyligen konstaterat, att ett mynt från det berömda Cuedale-fyndet tillhör den av BM i "Nordiska mynt före år 1000" presenterade gruppen KG 7. Eftersom Cuedale-fyndet numera dateras ca 905 och det nyfunna myntet visar spår av en längre tids cirkulation, kan nu definitivt slås fast, att grupp KG 7 präglats omkring år 900, som BM föreslog i sin nämnda bok, "even possibly a little earlier".

I sin artikel "English dies used in the Scandinavian imitative coinages" går *Mark Blackburn* närmare in på den i början av 1960-talet framförda hypotesen,

att vissa Aethelred II-mynt måste vara präglade i Skandinavien med dit överförda stamper. Blackburn redovisar nu stampkopplingscheman för Long Cross-mynt med York-stämplor, bestående av dels reguljära York-mynt och dels imitationer vid en dansk myntverkstad omkring år 1000. Något tidigare har York- och Southwark-stamper för mynt av Crux- och Intermediate Small Cross-typer använts till danska imitationer. Det är ett mycket intressant material som här framläggs, väl underbyggt med foton och kopplingscheman. I artikeln berörs även engelska stampskärars arbeten för Knut den stores danska mynt och stamptransporter mellan England och Dublin.

Anglosaxiska mynt imiterades inte enbart i Norden. *Stanislaw Suchodolski* för in även Central-Europa i bilden med sin artikel "Imitation of the coinage of Aethelred II in Central Europe". Han skiljer ut tre olika områden: norra, centrala och södra zonen. Den norra omfattar främst Friesland (Deventer) och Nedre Sachsen (Stade), den centrala Polen och den södra Böhmen. Artikeln, som är väl illustrerad, beskriver noggrant imitationerna och kopplingarna mellan polska resp böhmiska originalmynt och anglosaxiska förebilder. De böhmiska efterpräglarna diskuteras särskilt ingående ur bakgrunden till det anglosaxiska inslaget.

Från det anglosaxiska inflytandet på den kontinentala myntningen kan det vara lämpligt med ett par bidrag om de anglosaxiska mynten själva. *D M Metcalf* tar upp frågan: "To what extent did Anglo-Saxon coins circulate within the Northern Lands?" och provar detta med utgångspunkt från det av BM framhävda bruket av probermärken ("pecks"). Författaren framför tankar om att antalet pecks inte ökar automatiskt med myntens ålder, att något spridningsmönster för olika probermärken inte finns, att Aethelred's Helmet-typ har färre probermärken än tidigare eller senare typer samt att halva pennies har färre märken än hela. Artikeln innehåller tabeller över i olika fynd ingående anglosaxiska mynt med probermärken.

Veronica Smart behandlar den speciella myntning, som ägde rum under åren c 890-c 905 till minne av den år 869 dödade kungen av East Anglia Edmund, i artikeln "The moneyers of St. Edmund". Ett stort antal myntmästare anges på mynten. Smart delar in dem i tre grupper: kontinentala, engelska och ev skandinaviska och diskuterar orsakerna till det stora antalet namn.

Myntfynden är en ovärderlig källa för numismatiken och dess utforskare av äldre tiders samhällen. Ständigt görs nya fynd - fynd som ger nya typer eller varianter av mynt eller tillför numismatikens historia (ja, den allmänna historien ibland!) nya sakuppgifter, ja t o m fyller ut tidigare oförståeliga luckor. *Kirsten Bendixen* kan med sin artikel "Skandina-

viske fund av sceattas" berätta om ett sådant fall. När BM arbetade med sitt verk "Nordiska mynt före år 1000", kände man inte till några nordiska fynd av merovingiska denarer eller engelska och frisiska sceattas. Tiden därefter har frambringat fynd av sceattas på inte mindre än 13 ställen i Skandinavien (blott ett ställe i dåtida Sverige!), alltså mynt präglade under första hälften av 700-talet. Fynd av sceattas har dels fört den danska staden Ribes historia bakåt till tidigt 700-tal som viktig handelsplats, dels genom övervikten av fynd till Jylland och öarna utanför dess västkust gett belägg för en viktig handelsväg här norrut, dels också genom ströfynd förklarat en annan handelsväg, nämligen sjövägen från Hedeby via Skånes östkust (Hanöbukten) till Helgö och Birka. Det är en utmärkt sammanfattning av 600- och 700-talens handelsvägar till Norden, som *Bendixen* lämnar oss (med karta och tydliga myntfoton).

Myntfynd i kyrkgolv tillmäts allt större betydelse för bedömning av bl a myntcirkulationen. *Karin Berg* lämnar en rapport om "Mynter fra en stavkirke i Gudbrandsdalen" (Ringeby). Den äldsta delen av kyrkan är från tidig kristen tid. Mynten, som daterar sig från Knut den store ända fram till nu regerande Olav V, är till största delen från medeltiden, med 30% av dessa icke-norska. Berg har mycket att berätta - om Ringeby som pilgrimskyrka längs en av vägarna till Nidaros för hyllning av Olav den helige, om gångbarhet för hanseatiska mynt i Norge, om 1300-talets svensk-norska unions inverkan på de tappade myntens sammansättning, om dopfontens placering i kyrkan, osv.

De svenska fynden innehåller som känt är även ungerska mynt. *István Gedai* berör dessa i artikeln "Dates of hoards in Sweden and the coinage of Stephen I, king of Hungary" och hävdar, att de är ett resultat av handelsutbyte mellan Norden och Ungern (och i förlängningen med kalifatet). I inte mindre än 45 fynd i Sverige (15 i Danmark, 2 i Norge, 3 i Finland) ingår äkta ungerska mynt eller i norra Europa präglade imitationer av

dem. De nordeuropeiska fynden har varit till hjälp vid fastställandet av kronologin för den äldsta ungerska myntningen, som började omkring 1001 under Ungerns förste kristne konung Stefan (minns Du begreppet "Stefanskronans länder" från Habsburgska dubbelmonarkens tid?).

Under rubriken "En senmedeltida svensk-dansk myntskatt i Vättern" av *Monica Golabiewski* doljes en detaljerad beskrivning av ett så sent som 1983 gjort stort myntfynd (282 mynt) i Vättern utanför Hästholmen, som under medeltidens sista århundraden hade ställning som köpstad. Mynten (2/3 svenska, 1/3 danska) är till största delen örtugar och täcker en präglingsperiod från Albrekt av Mecklenburg t o m Sten Sture dy. Fyndets nedläggningstid kan preciseras till tiden efter år 1512.

Vera Hatz för oss i "Nachlese zum Krinkberg-Fund" till schleswig-holsteinska området och till en 1885 funnen myntskatt från karolingertiden. Fyndets sammansättning har gjort det möjligt för forskarna att klart skilja mellan de karolingiska originalmynten från Dorestad och de nordiska imitationerna (definitivt klarlagt i BMs "Nordiska mynt före år 1000"). *Vera Hatz* beskriver nu ytterligare 7 mynt från Krinkberg. I Krinkberg har även hittats två sceattas, vilket ger *Hatz* anledning att närmare beskriva olika sceattas-typer och deras utbredning i Nord- och Västeuropa.

Karolingiska efterpräglingar behandlas även av *Gert Hatz* i artikeln "Malmer: CE II/Hus" (beteckningen hämtad ur "Nordiska mynt före år 1000"). Med utgångspunkt från år 1980 gjort fynd av sex hus-mynt i Haithabu (Hedeby) går *Hatz* igenom forskningen kring denna mynttyp alltsedan det första, hittills enda exemplaret hittades i Birka under 1870-talet, med vilket två av de nyfunna är "vielleicht stempelgleich" (!). *Hatz* diskuterar på ett ingående, spännande sätt olika "urtyper" för myntens hus, som har "uppenbart nordiska element", utan bestämd precisering. Det nya fyndet bekräftar BMs datering och lokalisering.

Även näste författare, *Peter Ilisch*, rör sig inom samma område som doktorerna *Hatz* i sitt bidrag "Der Münzfund von Steinfeld". *Ilisch* uppehåller sig vid BMs kombinationsgrupp 7 (KG 7), i vilken ingick 16 mynt från Steinfeld i Schleswig. *Ilisch* kan nu anmäla ytterligare 30 mynt, av samma typ och från samma fynd som de tidigare. Hela fyndet är avbildat och föremål för noggrann genomgång i förhållande till av BM tidigare framförda synpunkter. Förekomsten av en sådan myntmängd på en plats som Steinfeld leder in *Ilisch* på resonemang om "uppland" för den tidens handelsplatser (i detta fall Haithabu).

De svenska myntfynden innehåller som bekant unika exemplar, som kompletterar vissa kontinentala, främst tyska staters och städers myntserier. *Bernd*

Skall Ni sälja?

Vi köper

**Mynt • Sedlar • Medaljer
Ordnar • Fickur**

**SELINS
MYNTHANDEL AB**

Malmkillnadsgatan 29

111 57 Stockholm

Tel 08-11 50 81

Kluge redovisar ett sådant fall i artikeln "Schriftbrakteaten der Halberstädter Bisköfe Gero und Ulrich 1170-1177/78". Mynten kommer från Kämpinge-fyndet, Skåne, och omfattar 18 ex av 9 typer, som inte finns i några andra samlingar i världen. Biskopsdomet Halberstadt är känt för sina vackra brakteatrar, skapade av en man som kallas "Halberstädter Meister" och som gjort stamper även för Quedlinburg m.fl. Kluge redogör för biskopsdomets historia under andra hälften av 1100-talet och ger en noggrann beskrivning av mynten.

I projektet Sveriges Mynthistoria ingår bla en landskapsinventering av fynden. *Kolbjørn Skaare* låter sitt bidrag "Norske funn av svenske mynter preget för 1319" få karaktären av fyndredovisning fylkesvis. Skaare "förgyller upp" den torra redovisningen med tvenne utdrag ur fyndbeskrivningar, som två norska numismatiker nedskrivit på 1800-talet.

Tuukka Talvio låter oss genom bidraget "The Long Cross Type of Aethelred II in Finnish finds" få "Some comments on Ian Stewart's paper 'How did Anglo-saxon coins reach Finland'". Inledningsvis redogörs för vad som tidigare publicerats om finska fynd av anglosaxiska mynt. I sitt bidrag har Stewart hävdad, att antalet stampkopplingar inom det finska materialet är påfallande stort och att detta måste bero på att en stor del av mynten kommit till Finland direkt från England eller i alla fall i örort skick. Talvio svarar nu, att direkta kontakter mellan England och Finland knappast kan ha förekommit under vikingatiden, men att det är helt möjligt att penningsummor kan ha förts intakta över större avstånd. En genomgång av de finska skattfynden visar, att det i ett av fynden ingår ett antal Long Cross-mynt som skiljer sig från de övriga mynten genom att mer än hälften av dem saknar probermärken (alltså möjligen befördrade från England mer eller mindre intakta).

Den europeiska fyndavdelningen avslutas av *Jan Zak* med "Fundumstände der skandinavischen Goldbrakteaten des 5. bis 6. Jahrhunderts vom Typ C aus Wapno. Grosspolen, 1850". Zak gör en noggrann utredning om fyndomständigheterna kring brakteaterna, som bla finns avbildade i M B Mackeprangs "Nordiska Guldbakteater", och konkluderar det hela med att fyndet är ett skattefynd, nedlagt av hemvändande nordbor på 400- och 500-talen i en urna av pommersk typ.

De nordiska myntfynden består till avsevärd del av "kufiska" mynt. Det är därför lämpligt att sammanföra de två bidrag som berör sådana. *Anne Kromann* redovisar i sitt bidrag "Kufische dirheme fremkommet i Danmark efter 1938". Det utgör fortsättning på de förteckningar, som tidigare publicerats av Georg Galster och Roar Skovmand, och omfattar 24 fynd om ca 80 mynt (hela eller delar).

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Kullagatan 38, Helsingborg
Box 1320, 251 13 Helsingborg
Tel 042-12 25 28

Öppet tisdagar-lördagar

Vi köper och säljer MYNT - SEDLAR - MEDALJER

Värdering av samlingar,
kommissionsuppdrag.
Söker speciellt: Plåtmynt, svenska och
utländska ordnar

Ett nytt forskningsområde, startat av Ulla S Linder Welin., är studiet av graffiti (inristningar) på mynt, nästan enbart förekommande på orientaliska mynt. *Inger Hammarberg* och *Gert Rispling* har gått igenom Kungl Myntkabinettets vikingatida mynt, ca 34 000 st. Antalet funna graffiti-mynt uppgår till 1173. Av dessa presenteras ett urval i foton och teckningar. Vid redovisningen har man gått ut från det klassificeringssystem som utarbetats av I Dobrovolskij, vilken undersökt 30 000 mynt i Eremitagets samling.

Som sista grupp har vi våra grannar på andra sidan Östersjön. Först kommer *Ryszard Kiersnowski* med "Zwischen Osten und Westen. Die ältesten Litauischen Münzen". Han behandlar myntpräglingen i storfurstendömet Lithauen, påbörjad först i slutet av 1300-talet, sedan landets härskare år 1387 övergått till kristendomen. De första mynten saknar inskrifter, som anger furste eller myntningsort. Mynten, som är av fyra typer, har kristna symboler eller symboler för jagellonska furstetätten.

Thomas S Noonan behandlar "The first major silver crisis in Russia and the Baltic c 875- c 900" och beskriver inledningsvis importen till Ryssland och Östersjöområdet under åren c 800-c 1015 av arabiska dirheme. Genom olika tabblär med 10-årsintervaller över svenska, finska, ryska, polska och tyska fynd av dirheme belyser han variationerna i fyndens sammansättning. Härigenom får Noonan fram belägg för den nedgång i importen, som skedde under åren 820-840 p.g.a minskad utmyntning av dirheme. Framst klarläggs dock följden av den omläggning i handelsförbindelserna, som ägde rum under perioden från 875 till c 900, då nya handelskontakter knöts med köpmän i Centralasien och samandiska mynt kom in till Ryssland och Östersjöområdet.

Genomgången kan lämpligen - såsom fallet ävenledes är i boken - avslutas med *Patrick Bruuns* bidrag "Kushankronologin fastställd?". som handlar om myntningen i Kushan, ett rike som under de första fyra seklen av vår tideräkning

sträckte sig från Aralásjön till Indiska oceanen. Bruun publicerar nu 11 mynt i finska myntkabinettets samlingar, som kan placeras in i Robert Göbl's präglingschema för Kushan-mynten. Bruun berör även den sk Kanishka-tideräkningen, som nu synes vara löst av den nederländske forskaren J E van Lohuzen-De Leeuw. Härmed skulle förhoppningsvis kronologin för Kushan-mynten vara klar.

Festskriften avslutas med ett sammandrag, på engelska för de artiklar som avfattats på ett nordiskt språk, och på danska i övrigt.

Några exemplar av boken finns till salu på SNFs kansli (pris 170 kr + porto).
NUF

Kungl Myntkabinettet

Utställningar:
Ingång Narvavägen (hörnet
Linnégatan), 2 tr.
Stockholm

Tillfällig utställning:
Svensk medaljkonst 1955-1985.
Förlängd till årets slut

Aktuell programinformation:
08-783 94 00

Museet:
Tisdag-söndag 11-16
Måndag stängt
Besöks tid: tisdag 13-16
ingång Narvavägen
Besöksadress (efter
överenskommelse
om tid per telefon):
Storgatan 41

Postadress: Box 5405,
114 84 Stockholm
Tel.: 08-783 94 00

Från biblioteket

kan rapporteras följande:

1) *The Numismatic Chronicle*, volym 144 (1984), innehåller en artikel av Mark Blackburn och John Chown som bör intressera en svensk. Den behandlar nämligen en stampkoppling mellan Olof Skötko-

FÖRENINGAR

nungs Sigtuna-myntning och några Long Cross-imitationer med texten OCLOD! (A die-link between the Sigtuna coinage of Olof Skötkonung and some Long Cross imitations reading "OCLOD").

2) *The British Numismatic Journal* 1983 publicerar ett corpusverk över den engelske medaljgravören John Milton (1759–1805). Hans verk kan ha visst nordiskt intresse, eftersom han gjorde stamparna till några danska mynt, nämligen 1799 års speciedalrar för hertigdömena Schleswig-Holstein.

3) *The Numismatist* från American Numismatic Association är en intressant månadstidskrift. Ur några nummer väljes följande:

a) November 1984: Amerikanska industrimedaljer.

b) Februari 1985: "The veiled queen" behandlar mynt och medaljer, präglade med drottning Victoria av England iklädd slöja. Jämförelse görs med mynt för drottning Arsinoë av Egypten.

c) April 1985: "Jews and Jewish subjects on coins". Mycket rikt illustrerad. Christofer Columbus förs här till denna folkgrupp.

d) Juni 1985: "Shedding light on coin cleaning". Berättar utförligt om rengöring av mynt.

4) *Numismatisches Nachrichten Blatt* (NNB) för juni 1985 har en artikel av Rainer Albert om "Die schwedischen Gedenkmünzen 1972–1980".

Samma tidnings augusti-nummer 1985 har en artikel om "Die Schlacht bei Eckernförde am 5. april 1849", som bör intressera medaljsamlare, som inriktar sig på nordisk historia. Numret berättar även om "Computergeld – ein neues Sammelgebiet der Papiergeldsammler?" Vad säges om denna modernitet? När nu KMKs samlingar databehandlas på Svensson-stiftelsens bekostnad, kanske dess inköp bör utsträckas även till detta område?

5) Den kände åländske hembygdskorskaren *Matts Dreijer*, som väckt viss uppståndelse genom att hävda att Birka låg på Åland, fyllde 80 år den 31 januari 1981. Denna händelse högtidlighölls med en festskrift. Bland bidragen finns en välmotiverad "Historiola Metallica Alandica" (Ålands historia i metall, dvs medaljer), författad av *Jan Peder Lamm* och med fullständigt bildmaterial.

NUF

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom juli och augusti) på Västanfors Industriers matsal kl 19.00. Möten 19/10 (Lindgården, Kyrkvägen 3, auktion + myntmessa), 4/11, 29/11, 2/12 kl. 18. Obs tiden.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB. Mötesdagar 16/10, 13/11, 11/12 kl. 19 (Sigridsgården).

MYNTKLUBBEN GOTEN, Visby, har möten på Hotell Solhem den 31/10, 28/11, 30/12.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING. Mötesdagar 14/10, 11/11, 9/12; 1986: 13/1, 10/2, 10/3, 14/4, 12/5. Antiksektionen: 24/10, 21/11; 1986: 23/1, 20/2, 20/3, 24/4. Lokal: Traktören, Köpmansgatan 20, kl 19.00. Antiksektionen: Lokal Schackspelets Hus, Haga Kyrkogatan 3, kl 18.30–21.00. Upplysningar: tel 031/17 79 70 (Bo Nordell) under dagtid, ej helger eller lörd/sönd.

HALMSTADS MYNTKLUBB. Lokal: Klarasalen, Fredsgatan, i Biblioteket, Halmstad. Möten den 7/10, 4/11 och 2/12 med början 19.00. Övriga upplysningar: N-E Ericsson, tel 035/12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möten med auktion i Höörs Plåts matsal 12/9, 10/10, 12/12. Upplysningar: Evert Olofsson 0413/221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juli och augusti) kl 19.00 i SE-banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar: tel 0485/312 81, 080/115 84. Auktioner varje gång.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150/210 45 el 151 00.

KLARÄLVDALENS MYNTSAMLARE. Månadsmöten på Rådastrand den 20/10 kl 16.00, 17/11 kl 13.00. Föredrag, frågesport, auktioner mm. Upplysningar: 0563/407 25.

KRISTIANSTADORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Hemgården, Norrtullsvägen 9, Kristianstad, den 18/10, 15/11 och 20/12. Listor och upplysningar gm Ingvar Nilsson 044/713 28.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING har möten varje månad. Lokal: Utbildningshuset Studentlitteratur, Åkergränd 1. Upplysningar: tel 046/12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad: 14/10, 11/11 och 9/12, på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping, kl 19. Upplysningar: tel 0155/134 29, 671 54, 128 41.

NUMISMATISKA FÖRENINGEN ÖRESUND kommer att under 1985 hålla månadsmöten med auktioner i lokalen BORGEN i Helsingborg följande tisdagar: 1/10, 5/11 och 3/12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möten med auktion på restaurang TERAS-SA, Rådhusorget 23 Nässjö den 29/10 och 26/11 kl 19.00. Upplysningar: tel 0383/158 35 kl 07.00–09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910/186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB håller möten i Borgarskolans cafeteria kl 19 första onsd i varje månad sept–dec. Upplysningar: tel 026/13 11 77.

SKARABORGS NUMISMATISKA FÖRENING, Skövde, sammanträder på Restaurang Postiljonen för möte med auktion kl 19 den 7/10. Upplysningar tel 0500/80850 (Thord . und).

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING. Malmö har möten 31/10 och 28/11 i IOGT-lokalen, Engelbrektsgratan 20, 2 tr. kl 19.30. Mynten visas i auktionslokalen från 18.30 samt i klubblokalen de två föregående tisdagarna kl 19–21. Klubblokalen Kungsgatan 38 A, Malmö håller öppet varje tisdag kl 19–21 under september–maj.

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB sammanträder första torsdagen efter den 15 i varje månad kl 18.30 i Rembostugan, Hedemora. Upplysningar: tel 0226/562 78.

TRELLEBORGS MYNTSAMLARKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Södersläts Sparbanks samlingsal, C B Friisgratan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotteri mm. Upplysningar: tel 0410/345 44.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje har möten i Wendelas rum, biblioteket Luna kl 19.00 den 10/10 och 14/11. Upplysningar: tel 0755/619 38, 664 75.

UPPSALA MYNTKLUBB sammanträder på Skandia, Drottninggratan 1 A, kl 19.30 den 22/10 (auktion), 12/11 (föredrag), 9/12 (föredrag). Upplysningar: 018/11 50 00.

WESTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten den 1/10, 5/11, 3/12 1985 och 7/1 1986, kl 19. Lokal: Tingshusgratan 2, Ludvika.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion den 25/10 och 29/11 kl 19.15 på IOGT-logen Standard, Tomasgratan 34, Vetlanda. Anordnar Myntets Dag på Vetlanda Stadshotell 17/3. Upplysningar: tel 0383/158 35 kl 07.00–09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag o dyl följs av auktion. Upplysningar: tel: 0345/112 95. Lokal: Finnvedens Sparbank (källarlokalen).

VÄRENDENS NUMISMATISKA FÖRENING, Växjö har möten på Röda Korset, Hovsgatan 11, kl 19.20 den 23/10, 19/11, 10/12. Vid samtliga sammankomster hålls auktion.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på Jakobsbergsgatan 13 A kl 19.00 första onsdag i månaden sept–dec. Närvaroloteri vid varje möte. Upplysningar: tel 021/13 94 94 (efter kl 18).

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion Järntorgsgatan 3. Upplysningar: tel 019/13 52 13.

MÄSSOR

Oktober

- 5–6   Dalamässan, Borlänge.
19   Fagerstabygden Myntklubb,
Lindgården, Kyrkvägen 3,
Fagersta.
24–27   Boråsmässan, Borås.

UTLÄNDSKA

- 19-20   14. Internationale Münzen-
börse in Zürich. Sa. 9.00–
17.00 Uhr, so. 10.00–16.00
Uhr. Im Kongresscenter,
Hotel International, Markt-
platz, CH-8050 Zürich. K.A.:
Postfach/P.O. Box 4584,
CH-8022 Zürich.

December

- 1   42. Internationaler Münzen-
markt in Hannover. 10.00–
17.00 Uhr. Niedersachsen-
halle der Stadthalle Hanno-
ver. K.A.: S Wimmelmann,
Hausmannstr. 1, D-3000
Hannover 1.

Auktioner, forts

Svenskt i Schweiz

Det kända företaget Bank Leu AG (adress Postfach 4738, CH-8022 Zürich) håller auktion den 15 oktober. Där säljs en myckenhet material från Tyska riket, Frankrike, Storbritannien och Nederländerna, men därtill också ett stort antal äldre svenska porträttmynt och medaljer. Här återfinns t ex den fina medaljen över Karl IX 1607 med sönerna på fransidan. Gustav II Adolf är rikligt företrädd. Några medaljer kan identifieras med exemplar som såldes 1900 på Hamburgers auktion i Frankfurt (Raritäten-Cabinet IV), andra är ur Samml Schultze (1896). Prakt- och besittningsmynt är också företrädda. En vacker serie av minnesmynten från Wolgast 1633 alltifrån 4 till 1/2 Taler bör nämnas.

Även Kristina, Karl X Gustav, Karl XI, Karl XII och Fredrik I är representerade med en del vackra arbeten, t ex Hedlingers regentmedalj från ca 1739 i guld (Hild 28/28a) om 163 g. Det finns anledning att återkomma till en del av medaljerna senare, eftersom tids- och utrymmebrist inte tillåter utförligare presentation i detta nummer.

BORÅS
24–27
okt.

Välkommen till **ANTIK-**
KONST- OCH
SAMLARMÄSSAN
MED MYNT OCH
FRIMÄRKEN

- Västsveriges största antikmässa
- Postens förstadagsstämpel
- Utställare i tre hallar
- Stor mynt- och frimärksavdelning

Torsdag 24 okt. kl. 12–20
Fredag 25 okt. kl. 12–20
Lördag 26 okt. kl. 12–18
Söndag 27 okt. kl. 12–18

boråsmässan ab
Kyrkängsgatan. Vid motorvägen
Tel. 033-10 11 41

AUKTIONER

SVERIGE

Oktober

26-27 Ahlströms Mynthandel

November

21 AB Stockholms Auktionsverk

December

2-3 Svenska Numismatiska Föreningens höstauktion (endast medlemmar och anslutna föreningar)

UTLÄNDSKA

Oktober

2/4 B.-W. Bank, Stuttgart
7 Vecchi, London
8/10 Gießener Münzenhandlung, München
9/10 Spink & Son, London
11/12 Kupfer Bank, Nürnberg
12 Holmasto, Helsingfors
14/15 Bank Leu AG, Zürich
16/17 Spink & Son, Zürich
19 G. Frank KG., Nürnberg
21/22 Bankhaus Aufhäuser, München
22 P.J. Downie, Melbourne
23/24 Schulten, Köln
30/31.10-1.11 Peus Nachf., Frankfurt

November

1/2 Emporium, Hamburg
5/7 Münz Zentrum, Köln
6/7 Spink & Son, Dallas, Texas
8/9 Emporium, Hamburg
11/13 Gießener Münzenhandlung, München
12 P.J. Downie, Melbourne
13/14 Spink & Son, London
14/16 Winter, Düsseldorf
18/19 Kölner Münzkabinett, Köln
19/21 Schulman, Amsterdam
21/22 Tietjen, Hamburg
25/26 Lanz, München
27/28 Spink & Son, Sydney
27/30 G. Hirsch Nachf., München

December

4/6 Schenk-Behrens, Essen
10 P.J. Downie, Melbourne
11/13 Kurpfälzische Münzenhandlung, Mannheim

Önskar brevväxla

Vår tidning har fått ett brev om samlarkontakt. Det är Mr W Bonhof, Vriezelaan 3, NL-7602 JJ ALMELO, Nederländerna, som erbjuder sig att byta nederländska mynt mot svenska. Han är också intresserad av andra europeiska mynt. Skriv på engelska, tyska eller - givetvis - holländska.

BESÖK OSS PÅ ANTIKMÄSSORNA I

BORLÄNGE 5-6/10

NORRKÖPING 18-20/10

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96
Box 19507
104 32 Stockholm
Tel 08-34 34 23

MYNT SEDLAR ORDNAR

STRANDBERGS MYNT & FRIMÄRKSHANDEL AB

Arsenalsgatan 8
Box 7377
103 91 Stockholm
Tel 08-20 81 20

ANTIKA MYNT, SEDLAR AKTIEBREV

KÖPER - SÄLJER - VÄRDERAR

KÖPER · SÄLJER AUKTIONER

Vi köper mynt, sedlar och
medaljer från hela världen

Ring, skriv eller besök oss

WALLIN & BAKOS AB

Kungsgatan 4 B 2½ tr
Box 26058, 100 41 Stockholm
Tel 08-10 00 57, 10 00 58

AUKTION 32

26-27 oktober 1985
OPERAKÄLLAREN - Stockholm
Sammanlagt ca 2.000 nr

UTLÄNDSKA MYNT SOM CIRKULERAT I SVERIGE

SVERIGE MED BESITNINGAR bl.a:

Olof Skötkonung, Sigtuna. Lenan, Referen, Snelling

Erik Knutsson, Lösöse **RRRR**

Hertig Erik? Götaland **RRRR**

Erik XIV, 2 öre (kl.) 1563 **R**

Hertig Karl (IX), 2 mark 1587 **R**

mark 1587 **RRR**

Hertig Johan, riksdaler 1617 **RR**

Gustav II Adolf, 3 riksdaler u.å. **RRR**

2 riksdaler u.å. **R**

20 mark u.å. **RRR**

mark 1617 **R**

Riga, taler 1629 **R**

Kristina, Riga, 6 dukat 1644 **RRRR**

dukat 1644 **R**

Axel Oxenstierna, Würzburg, taler u.å. **RR**

Karl X Gustav, mark 1658 **RR**

Karl XI, dukat 1691 **RR**

mark 1672 **RRR**

4 öre, u.å. **RRR**. Provmynt (2 ex.)

Karl XII, öre SM 1715

Ulrika Eleonora, 2 dukat 1719 (2 ex.)

Fredrik I, 1/2 dukat 1747 **R** Ädelfors

Öre 1735 **R** Guld

2 riksdaler 1727 **R**

Adolf Fredrik, dukat 1761, 1764, 1767

Gustav III, dukat 1773 (2 ex.), 1792

pojköre 1772 **R**

Gustav IV Adolf, dukat 1796 **RR** Ädelfors

Karl XIII, dukat (5 ex.)

Karl XIV Johan, 4 dukat 1839

2 dukat 1830 **RRRR**

Karl XV, dukat (6 ex.)

Oskar II, 20 kr 1885 **R**

2 kr 1878 **OCH**

Gustav V, kr 1919 **RRR** Provmynt

5 öre 1919 **RRR**

2 öre 1916 **RR** Provmynt

Gustav VI Adolf, 10 öre 1952 **RR** Provmynt

PLÅTMYNT 20 ex. Kristina - Adolf Fredrik

LARS MÅNSSONS samling av mynt från

Oskar II - Gustav V samt sedlar

SEDLAR ett stort antal bl.a. 10 daler SM 1666 **R**

LITTERATUR

UTLÄNDSKA MYNT bl.a. rikhaltigt Norge,

Österrike, 10 dukat 1641 **R** Prag Tyskland,

Bayern, 5 dukat 1640 **R**

ANTIKA MYNT bl.a. Cæsar, aurens

MEDALER bl.a. Gustav II Adolf, guld

ORDNAR

Den rikt illustrerade katalogen har utkommit och erhålles enklast mot instättning
av 50:- på postgiro 3003-1.

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Kungsgatan 28-30
Box 7662, 103 94 STOCKHOLM
tel. 08/14 02 20, 10 10 10